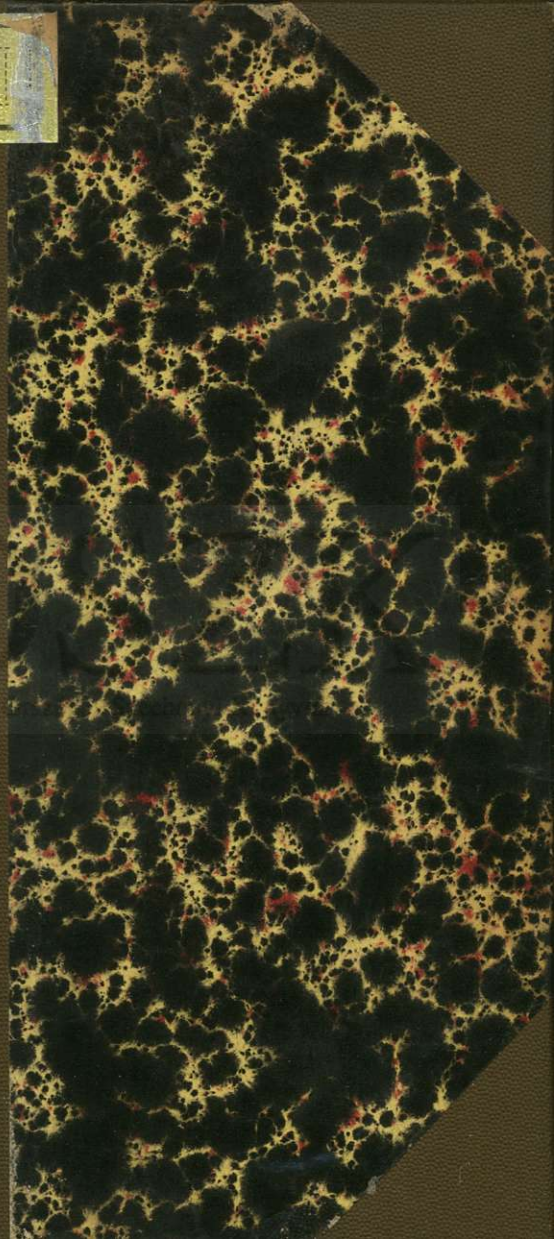

72697

OSZK

STAMPFEL-FÉLE
TUDOMÁNYOS ZSEB-KÖNYVTÁR.

— 3. —

Dr. Schmidt Márton

Kis Latin nyelvtan

Ára 60 fill. • 30 kr.

POZSONY-BUDAPEST
KIADJA
STAMPFEL K.

STAMPFEL-FÉLE
TUDOMÁNYOS ZSEB-KÖNYVTÁR.

— 3. —

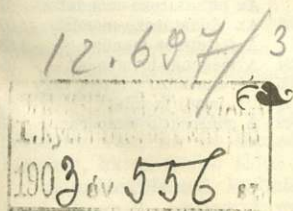
KIS
LATIN NYELVTAN.

IRTA

DR. SCHMIDT MÁRTON

FŐGYMN. TANÁR.

MÁSODIK JAVÍTOTT KIADÁS.

POZSONY, 1903. BUDAPEST.

STAMPFEL KÁROLY KIADÁSA.

Enc.
407.

TARTALOM.

	Lap.		Lap.
A nyelvtan részei - - -	3	A szóképzésről - - -	42
Hangtan - - - - -	3	A szóösszetételről - - -	43
Alaktan - - - - -	4	Mondattan - - - - -	44
Általános nemi szabályok	4	Az egyszerű mondat - -	44
A főnév ragozása (declinatio) - - - - -	4	Az állítmánykiegészítő -	45
Az első névragozás (declinatio prima) - - -	4	A jelző (attributum) - -	45
A második névragozás (declinatio secunda) -	5	Az értelmező (appositio) -	46
A harmadik névragozás (declinatio tertia) - -	5	Az accusativus használata	47
A negyedik névragozás (declinatio quarta) - -	9	A dativus használata - -	49
Az ötödik névragozás (declinatio quinta) - - -	10	A genitivus használata -	51
Görög szók declinációja -	10	Az ablativus használata -	53
A declinációknál előforduló rendhagyóságok és hiányosságok - - - -	11	Az ige - - - - -	56
A melléknév (adiectivum) -	12	Activum és passivum - -	56
A határozószó (adverbium) -	14	A módok használata - -	57
Az előjáró (praepositio) -	14	Az idők használata - -	58
A névmás (pronomen) - -	15	A participium használata	59
A számnév (numerale) - -	17	A gerundium - - - - -	59
Az ige (verbum) - - - -	20	A supinum - - - - -	60
Esse, possum - - - - -	20	Az infinitivus - - - - -	61
A négy coniugatio - - -	22	Az accusativus cum in-	
Az álszenvedő igék (verba deponentia) - - - -	31	finitivo - - - - -	61
A tövek és idők képzése	32	A nominativus cum in-	
Megjegyzések a coniugatiókhoz - - - - -	33	finitivo - - - - -	62
A körülírt igeragozás (coniugatio periphrastica) -	34	A mondatok nemei - - -	62
A rendhagyó igék - - -	35	Az összetett mondat - -	63
A hiányos igék - - - -	41	A kötőszók - - - - -	63
A személytelen igék - -	42	A mellékmondat - - - -	64
		A 'hogy' kötőszóval bevezetett mellékmondatok - - - - -	64
		Az okhatározó mondat -	67
		Az időhatározó mondat -	67
		A feltételes mondat - -	68
		A megengedő mondat - -	69
		A vonatkozó (relativ vagy jelző) mondat - - -	69
		A consecutio temporum -	69

A nyelvtan részei.

A nyelvtan részei: a hangtan, az alaktan és a 1.
mondattan.

Hangtan.

A latin nyelvben előforduló hangok jelölésére a 2.
következő betűk használatosak: *a, b, c, d, e, f, g, h, i, l, m, n, o, p, qu, r, s, t, u, v, x*. A *k* betűt ritkán használják (*Kalendae*). Görög szavakban használatos a *ph* (f-nek ejtendő); *rh* (r-nek ejtendő); *y* (ü-nek ejtendő) és *z*.

Nagy kezdőbetűvel szokás írni a magyartól eltérőleg a tulajdonnevektől származó mellékneveket: *respublica Romana*.

A latinban a következő **kettős magánhangzók** (*diphthongus*) fordulnak elő: *au, ei, eu*; *ae* (é-nek ejtendő), *oe* (ő-nek ejtendő).

A *e* betűt úgy ejtjük mint a magyar *e* vagy *cz-t*, ha utána *e, i, y, ae, oe* jön. — Különben *k-nak* ejtjük ki.

A *t*-betűt *c-nek* ejtjük a rövid *ti* szótagban, ha ezen *ti* szótag után magánhangzó következik s előtte nem áll *s, t, x*. — A *t* különben *t-nek* ejtendő.

A **mássalhangzók** (*consonantes*) közül kiemeljük a némákat (*mutae*) *b, p; d, t; g, c (k)* és a folyékony mássalhangzókat (*liquidae*) *l, m, n, r*. — A néma mássalhangzókat felosztják: ajakhangokra (*labiales*): *b, p*; foghangokra (*dentales*): *d, t*; torokhangokra (*gutturales*): *g, c*.

A latin szavakban a **hangsúly** az utolsó előtti szótagon van, ha ez hosszú; a harmadik szótagon hátulról, ha az utolsó előtti rövid.

A **szótagolás**nál különösen arra kell tekintettel lenni, hogy 2, esetleg 3 mássalhangzó, ha ezekkel kezdődő szó van a latinban, a következő szótaghoz tartozik, *no-strum*. Összetett szavakat alkotó részeik szerint kell szótagolni, *ab-es-se*.

Alaktan.

Általános nemi szabályok.

3. Férfiak, népek, folyók, szelek és hónapok nevei hímneműek (*generis masculini*). Nők, városok, tartományok, szigetek és fák nevei nőneműek (*generis feminini*).

Semlegesneműek a ragozhatatlan főnevek (*generis neutrius*).

Ezen szabályok alól kivételek: városnevek *i, -orum-ra*, melyek hímneműek; *um* és *a, -orum-ra*, melyek semlegesneműek.

Közösneműek (*generis communis*) egyes főnevek, melyek férfit és nőt jelölhetnek; *parens*, atya, hímnemű; *parens*, anya, nőnemű.

Substantiva mobilia oly főnevek, a melyek csak a végzetükben különböznek a szerint, a mint férfit vagy nőt jelentenek: *magister*, a tanító; *magistra*, a tanítónő.

A főnév ragozása (declinatio).

4. Az első névragozáshoz tartoznak az *a*-töví főnevek; a másodikhoz az *o*-tövíek; a harmadikhoz a mássalhangzós és *i*-tövíek; a negyedikhez az *u*-tövíek; az ötödikhez az *e*-tövíek.

Az első névragozás (declinatio prima).

5.	Singularis (egyes szám)	Pluralis (többes szám)
nominativus	<i>mensă</i>	<i>mensae</i>
genitivus	<i>mensae</i>	<i>mensarum</i>
dativus	<i>mensae</i>	<i>mensis</i>
accusativus	<i>mensam</i>	<i>mensas</i>
vocativus	<i>mensă</i>	<i>mensae</i>
ablativus	<i>mensă</i>	<i>mensis</i>

NB. *pater familias* = *pater familiae* (gen.); többes dativusban: *filiabus* és *deabus*, ha *filius* és *deus* ezen alakjaival: *filiis* és *deis* kerülnek össze.

Az első declinációhoz tartozó főnevek nőneműek, kivéve a férfiak és folyók nevei; ezek hímneműek.

A második névragozás (declinatio secunda).

Singularis

6.

nom. <i>rīvūs</i>	<i>pūēr</i>	<i>āgēr</i>	<i>vīr</i>	<i>bellum</i>
patak	fiu	szántóföld	férfiu	háború
gen. <i>rīvī</i>	<i>puerī</i>	<i>agrī</i>	<i>vīrī</i>	<i>bellī</i>
dat. <i>rīvō</i>	<i>puerō</i>	<i>agrō</i>	<i>vīrō</i>	<i>bellō</i>
acc. <i>rīvūm</i>	<i>puerūm</i>	<i>agrūm</i>	<i>vīrūm</i>	<i>bellum</i>
voc. <i>rīvē</i>	<i>puer</i>	<i>ager</i>	<i>vīr</i>	<i>bellum</i>
abl. <i>rīvō</i>	<i>puerō</i>	<i>agrō</i>	<i>vīrō</i>	<i>bellō</i>

Pluralis

nom. <i>rīvī</i>	<i>puerī</i>	<i>agrī</i>	<i>vīrī</i>	<i>bellā</i>
gen. <i>rīvōrum</i>	<i>puerōrum</i>	<i>agrōrum</i>	<i>vīrōrum</i>	<i>bellōrum</i>
dat. <i>rīvīs</i>	<i>puerīs</i>	<i>agrīs</i>	<i>vīrīs</i>	<i>bellīs</i>
acc. <i>rīvōs</i>	<i>puerōs</i>	<i>agrōs</i>	<i>vīrōs</i>	<i>bellā</i>
voc. <i>rīvī</i>	<i>puerī</i>	<i>agrī</i>	<i>vīrī</i>	<i>bellā</i>
abl. <i>rīvīs</i>	<i>puerīs</i>	<i>agrīs</i>	<i>vīrīs</i>	<i>bellīs</i>

deus, voc. sing.: *deus*; plur. nom.: *dei*, *dīi*, *dī*; plur. dat. és abl.: *deīs*, *dīīs*, *dīs*; *meus*, voc. sing.: *mi*.

filius és az *ius*-ra végződő nevek vocativusa *i*-re végződik: *fili*, *Tulli*.

A többes genitivusban *orum* helyett áll néha *um*; *deorum* helyett *deum*; *virorum* helyett *virum*; különösen a mértéket jelentő szavakban: *sestertiorum* helyett *sestertium*.

Az *er*, *ir*, *us* végzetű szavak **hímneműek**, kivéve *alvus*, has; *hūmus*, termőföld, melyek nőneműek; *virus*, méreg; *vulgus*, nép és *pelagus*, tenger, melyek semlegesek. Az *um* végzetű főnevek semlegesek.

A harmadik névragozás (declinatio tertia).

Singularis.

7.

nom. <i>lābor</i>	<i>tempus</i>	<i>princeps</i>	<i>pēdēs</i>
munka	idő	fejedelem	gyalogos
gen. <i>labōris</i>	<i>tempōris</i>	<i>principis</i>	<i>pēditis</i>
dat. <i>labōri</i>	<i>tempōri</i>	<i>principi</i>	<i>pēditi</i>
acc. <i>labōrem</i>	<i>tempus</i>	<i>principem</i>	<i>pēditem</i>
voc. <i>labor</i>	<i>tempus</i>	<i>princeps</i>	<i>pēdēs</i>
abl. <i>labōre</i>	<i>tempore</i>	<i>principe</i>	<i>pēdite</i>

P l u r a l i s

nom.	<i>lābōrēs</i>	<i>tempōrā</i>	<i>principēs</i>	<i>pēdītēs</i>
gen.	<i>lābōrūm</i>	<i>tempōrūm</i>	<i>principūm</i>	<i>peditūm</i>
dat.	<i>lābōrībus</i>	<i>tempōrībus</i>	<i>principībus</i>	<i>peditībus</i>
acc.	<i>lābōrēs</i>	<i>tempōrā</i>	<i>principēs</i>	<i>pēdītēs</i>
voc.	<i>lābōrēs</i>	<i>tempōrā</i>	<i>principēs</i>	<i>pēdītēs</i>
abl.	<i>lābōrībus</i>	<i>tempōrībus</i>	<i>principībus</i>	<i>peditībus</i>

S i n g ű l a r i s

nom.	<i>hōmo</i>	<i>āvīs</i>	<i>mārē</i>	<i>ānīmāl</i>
	<i>ember</i>	<i>madár</i>	<i>tenger</i>	<i>állat</i>
gen.	<i>homīnīs</i>	<i>avīs</i>	<i>marīs</i>	<i>animālīs</i>
dat.	<i>homīnī</i>	<i>avī</i>	<i>marī</i>	<i>animālī</i>
acc.	<i>homīnēm</i>	<i>avēm</i>	<i>marē</i>	<i>animal</i>
voc.	<i>homo</i>	<i>avīs</i>	<i>marē</i>	<i>animal</i>
abl.	<i>homīnē</i>	<i>avī</i>	<i>marī</i>	<i>animālī</i>

P l u r a l i s

nom.	<i>hominēs</i>	<i>āvēs</i>	<i>mārīā</i>	<i>animālīā</i>
gen.	<i>hominūm</i>	<i>avūm</i>	<i>marūm</i>	<i>animālīūm</i>
dat.	<i>hominībus</i>	<i>avibus</i>	<i>maribus</i>	<i>animālībus</i>
acc.	<i>hominēs</i>	<i>avēs</i>	<i>marīa</i>	<i>animālīā</i>
voc.	<i>hominēs</i>	<i>avēs</i>	<i>marīa</i>	<i>animālīā</i>
abl.	<i>hominībus</i>	<i>avibus</i>	<i>maribus</i>	<i>animālībus</i>

Mássalhangzós tövek azok, a melyeknek többes genitivusában az *um* végzet előtt mássalhangzó áll. — I-tövek azok, melyekben a többes gen. *ium*-ra végződik.

8. A többes genitivusnál *ium*-ot találunk:

1. Azon *es* és *is* végzetű szavakban, a melyek *parisyllabák*, vagyis melyeknek egyes nominativusában és genitivusában egyenlő a szótagszám, kivéve *cānis* (*canūm*), kutya; *iūvenis* (*iūvenum*), ifju; *vātes* (*vatum*), jós, pap; *sēdes* (*sedum*), ülőhely; *volucris* (*volucrum*), szárnyas;

2. azon *s* és *x* végű szavakban, melyek genitivusában az *is* előtt két mássalhangzót találunk;

3. az *e*-végű és azon *al-*, *ar*-végű semlegesnemű szavakban, melyek genitivusában az *a* hosszú;

4. az alapfokban álló melléznevekben és participiumokban, kivéve *caelebs*, nőtlen; *compōs*, részes; *dēsēs*, tétlen; *dīves*, gazdag; *partīceps*, részes; *pauper*, szegény; *princeps*, első; *pūbes*, felseerdült; *sospes*, sér-

tetlen; *sūspersťēs*, fenmaradt; *vētus*, régi; *mēmor*, emlékező; *immemor*, nem emlékező; *supplex*, könyörgő;

5. *vīs* (*virium*), erő; *līs* (*lītium*), pör; *fraus* (*fraudium*), csalás; *quīrītēs*, római polgárok.

6. *imber* (*imbrium*), záporosó; *linter* (*lintrium*), csónak; *ūter* (*utrium*), tömlő; *venter* (*ventrium*), has.

um és *ium* fordul elő a következőknél: *mensis*, hónap; *optīmātēs*, nemesek; *pēnātēs*, házi istenek.

Az egyes **accusativusban** *im* végzetet találunk a következő szavakban:

9.

1. *tussis*, köhögés; *sītis*, szomjúság; *vīs*, erő; *būris*, ekeszarv; *rāvis*, rekedtség; *amussis*, csapózsinór;

2. az *is*-re végződő folyó- és városnevekben.

em és *im* végzet fordul elő a következőknél: *febris*, láz; *puppis*, hajófar; *securis*, bárd; *clavis*, kulcs; *classis*, hajóhad; *messis*, aratás; *navis*, hajó.

Az egyes **ablativusban** *i* végzetet találunk a következő szavaknál:

10.

1. melyeknél az **accusativusban** *im* végzet van;

2. alapfokban álló mellékneveknél, kivéve *caelebs* ... *vetus* (lásd 8₄);

3. **participiumoknál**, a melyek jelzőknek vannak használva (**abl. absolutusban** a végzet *e*).

A **többes nominativus** és **accusativus** a semlegesekben *ia*-ra végződik:

11.

1. az *e* és azon *al*, *ar* végű főneveknél, melyeknek tövében az *a* hosszú;

2. az alapfokban álló mellékneveknél (kivéve *vetus*) és **participiumoknál**.

Nemi szabályok.

Hímnemű:

12.

1. az **o-végzet**,

nőnemű: *do-*, *go-* *io*-végzet;

de hímnemű: *ordo*, rend; *cardo*, ajtósarok; *margo*, széle vlminek; *līgo*, kapa; *harpāgo*, kampós csáklya; *curcūlio*, zsizsik (féreg); *vespertilio*, denevér; *pāpilio*, pillangó; *septentrio*, észak; *scorpio*, skorpio; *pugio*, bőr; *scipio*, bot; *stellio*, gyík és *Vesontio*, Besançon.

13.

2. az or-végzet,de nőnemű: *arbör*, fa;semleges: *cör*, szív; *aequör*, tenger; *ädör*, tönköly;
marmor, márvány.**3. az os-végzet,**de nőnemű: *cös*, köszörülőkő; *dös*, hozomány; *eos*,
hajnal;semleges: *ös*, (*öris*), száj; *ös*, (*ossis*), csont.**4. az er-végzet,**de nőnemű: *linter*, csónak;semleges: *cädāver*, holt test; *itër*, út; *spinther*,
karperecz; *tüber*, púp; *über*, emlő; *vër*,
tavasz; *verber*, ütleget; *äcer*, juhar;
cicer, borsó; *päpāver*, mák; *pëpër*, bors.**5. az es-végzet (imparisyllaba),**de nőnemű: *merges*, kéve; *seges*, vetés; *tëges*, gyé-
kény; *merces*, jutalom; *quiës*, nyuga-
lom; *rëquies*, nyugalom; *inquiës*, nyug-
talanság; *compës*, bilincs; *quadrüpës*,
négy lábú;semleges: *aes* (*aeris*), ércz.

13.

Nőnemű:**1. az es-végzet (parisyllaba),**de hímnemű: *pālumbes*, galamb; *veprës*, csipkebokor;
äcīnāces, perzsa kard.**2. az as-végzet,**de hímnemű: *as*, római pénz; *mās*, a férfi, a hím;
vās (*vādis*), kezes; *ädāmas*, aczél;
ëlëphas, elefánt; *Atlas*;semleges: *vās* (*vāsis*), edény; *fās*, isteni törvény;
nëfās, istentelenség.**3. az is-végzet,**de hímnemű: *cis*, *quis*, *guis*, *mis*, *nis*, *alis*, *ollis*-végzet
és: *būris*, ekeszarv; *callis*, ösvény;
cassis, sisak; *caulis*, szár; *ensis*, kard;
fustis, dorong; *lāpis*, kő; *mensis*, hónap;
orbis, kerék; *postis*, ajtófélfá; *pulvis*,
por, *scrobis*, gödör; *sentis*, csipkebokor;
torris, égőfa, üszök; *tigris*, tigris.**4. az aus-végzet,**

5. az *x*-végzet,

hímnemű az: *ex*-végzet és *phoenix*, phönix madár;
călix, kehely; *fornix*, ív, bolthajtás;
vārix, ércsomó;

de nőnemű: *lex*, törvény; *prex*, kérés; *forfex*, olló;
neq, halál; *supellex*, bútor; *faex*, seprű, alj.

6. az *s*-végzet megelőző mássalhangzóval

de hímnemű: *fons*, forrás; *pons*, híd; *mons*, hegy;
dens, fog; *rudens*, hajókötel; *torrens*,
 hegyi patak, folyó; *occidens*, nyugat;
oriens, kelet; *chălybs*, aczél.

Semlegesnemű:

14.

1. az *l*-végzet,

de hímnemű: *sol*, nap; *sal*, só; *mugil*, egy tengeri hal.

2. az *e*, *men*, *ma*, *ar*-végzet,3. az *ur*-végzet,

de hímnemű: *furfur*, korpa; *turtur*, gerlicze; *vultur*,
 keselyű.

4. az *us*-végzet,

de hímnemű: *lēpus*, nyúl; *mus*, egér; *tripus*, háromláb;
 nőnemű: *iuventus*, ifjúság; *sălūs*, üdv; *senectus*,
 öregség; *servitus*, szolgaság; *virtus*,
 erény; *incus*, üllő; *pălūs*, mocsár; *tellus*,
 föld; *pēcus* (űdis), barom.

5. *lac*, tej; *ălec*, hallé; *caput*, fej; *occiput*,
 a fej hátulsó része; *sinciput*, a fej eleje.

A negyedik névragozás (declinatio quarta).

	Singularis		Pluralis		15.
nom.	<i>sensūs</i>	<i>cornū</i>	<i>sensūs</i>	<i>cornuă</i>	
	érzék	szarv			
gen.	<i>sensū</i>	<i>cornūs</i>	<i>sensūŕum</i>	<i>cornūŕum</i>	
dat.	<i>sensūi</i>	<i>cornū</i>	<i>sensibūs</i>	<i>cornibūs</i>	
acc.	<i>sensūm</i>	<i>cornū</i>	<i>sensūs</i>	<i>cornuă</i>	
voc.	<i>sensūs</i>	<i>cornū</i>	<i>sensūs</i>	<i>cornuă</i>	
abl.	<i>sensū</i>	<i>cornū</i>	<i>sensibūs</i>	<i>cornibūs</i>	

A többes dativus és ablativus *ubus*-sal van ezeknél: *ăcus*, tű; *arcus*, ív; *lăcus*, tó; *quercus*, tölgy;
spēcus, barlang; *pēcus*, marha; *artus*, tag; *partus*,
 szülés; *portus*, kikötő; *tribus*, tribus; *věru*, nyárs.

16—17.

döműs ragozása a következő:

	Singularis	Pluralis
nom.	<i>domus</i> , ház	<i>domus</i>
gen.	<i>domus</i> (<i>domi</i> = otthon)	<i>domuum</i> és <i>domorum</i>
dat.	<i>domui</i>	<i>domibus</i>
acc.	<i>domum</i>	<i>domos</i> és <i>domus</i>
voc.	<i>domus</i>	<i>domus</i>
abl.	<i>domo</i>	<i>domibus</i>

Az *us*-végzetű szavak hímneműek; az *u*-végzetűek semlegesek. — De nőnemű *acus*, tű; *döműs*, ház; *mănus*, kéz; *pěnus*, élelmi készlet; *porticus*, oszlopcsarnok; *tribus*, *Idus*, *Quinquatrus*.

Az ötödik névragozás (declin. quinta).

16.	Singularis	Pluralis
nom.	<i>rēs</i>	<i>rēs</i>
gen.	<i>rēi</i>	<i>rerum</i>
dat.	<i>rēi</i>	<i>rebus</i>
acc.	<i>rem</i>	<i>res</i>
voc.	<i>rēs</i>	<i>res</i>
abl.	<i>rē</i>	<i>rebus</i>

Az ötödik névragozáshoz tartozó főnevek nőneműek, kivéve *dies*, *diēi*, a mely a többesben mindig hímnemű, az egyes számban majd hímnemű majd nőnemű; *mēridies* csak hímnemű.

Görög szók declinatioja.

17. Az első declinációhoz tartozó görög főnevek ragozása a következő minták szerint megy:

nom.	<i>epitōmē</i>	<i>Aenēās</i>	<i>Anchīsēs</i>
gen.	<i>epitomēs</i>	<i>Aeneae</i>	<i>Anchisae</i>
dat.	<i>epitomae</i>	<i>Aeneae</i>	<i>Anchisae</i>
acc.	<i>epitomēn</i>	<i>Aeneam</i> , -ān	<i>Anchisen</i> , -am
voc.	<i>epitomē</i>	<i>Aeneā</i>	<i>Anchise</i>
abl.	<i>epitomē</i>	<i>Aeneā</i>	<i>Anchise</i> (a)

A többesszám, a mennyiben van, rendesen megy *ae*, *arum*, *is*, *as*, *ae*, *is*-végzetekkel.

A második declinációhoz tartozó görög főneveknél a nominativus *os* és *us*, *on* és *um*-ra végződik. *Delos*, *Delus*; *Ilion*, *Ilium*. — Megjegyzendő, hogy nőneműek:

exodus, kivonulás; *méthodus*, módszer; *périodus*, körmondatt; *abyssus*, mélység; *átomus*, a feloszthatlan testecske; *diálectus*, tájszólás; *diphthongus*, kettős magánhangzó; *paragraphus*; *diámētrus*, átmérő; *pērīmētrus*, a körvonal. — A többes genitivusban gyakran megmarad a görög *ōn* végzet, a latin *orum* helyén: *Georgicon libri*.

eus végű görög tulajdonnevek: *Orpheus*; gen. *Orphēi*, dat. *Orphēo*, acc. *Orphēum* és *-ea*, voc. *Orpheu*, abl. *Orpheo* mintájára.

Achilles, *Ulixes* gen. *ei*, *is*, *i*.

Dido gen. *Didūs* v. *Didōnis*, acc. *Dīdōnem*, *Dīdo*; *Sappho*, gen. *Sapphus*; *āēr*, acc. *aera*; *aether*, acc. *aethera*; *pōēsis* acc. *poēsīm* és *poēsīn*, abl. *poēsī*.

A declinációknál előforduló rendhagyóságok és hiányosságok.

Vannak főnevek, melyek egyáltalában nem vesznek fel esetragot (*indeclinabilia*): *nēfās*, *fas*; *pondo*, *font*; *instār*, *alak*, *kép*; *mānē*, *reggel* stb. 18.

Vannak főnevek, melyek csak egyes esetekben használatosak (*defectiva casibus*): *vis*, *erő*; *vim*, *vi*; *opis*, *segítség*, *opem*, *ope*; *vīcis*, *változás*, *vicem*, *vice*.

Egyes főnevek csak többesben használatosak (*pluralia tantum*): *divitiae*, *gazdagság*; *insidiae*, *les*; *Kalendae*, etc.

Némely főnév egyesben más jelentésű, mint a többesben: *littera*, *betű*; *litterae*, *tudomány*, *levél*.

Heteroclita-knak nevezik azon főneveket, a melyeknek két, különféle declinációhoz tartozó alakjuk van egy eset jelölésére: *paupertas*, *-atis* és *pauperies*, *ei*, *szegénység*; *barbaries* és *barbaria*, *barbárság*.

Heterogenea azon főnevek, a melyeknek két — egy jelentésű — alakja különféle nemű: *baculum* és *baculus*, *bot*.

Vannak főnevek, a melyeknél a többesszámú alak más nemű mint az egyes: *caelum*, *ég*, *coeli*; *Tartarus*, *Tartara*.

Ismét más főnevek többes száma más declinációhoz tartozik, mint az egyes: *vās*, *vāsis*; *vasa*, *vasorum*, *edény*.

Vannak főnevek, melyek egy időben *heteroclita* és *heterogenea*: *vesper*, est m. (II. decl.), *ad vesperam*. f. (I. decl.), *vespere* és *vesperi* m. (III. decl.)

A melléknév (adiectivum).

19. A melléknevek három, két és egy végzetűek. A háromvégzetűek lehetnek 1) *us, a, um*, 2) *er, a, um*, 3) *ur, a, um*, 4) *er, is, e* végűek. — Az 1) 2) 3) alattiak a második és első declinatio szerint mennek; a 4) alattiak egészen a harmadik declinatio szerint (*sing. abl. i; plur. nom. neutr. ia; plur. gen. ium*). Kilencz melléknév: *ūnus*, egy; *sōlus*, egyedüli; *tōtus*, egész; *ūter*, melyik a kettő közül; *alter*, az egyik; *nullus*, egyik sem; *neuter*, egyik sem a kettő közül; *alius*, a másik; *ullus*, valaki; a genitivust *ius*, a dativust *i*-vel képezi.

A kétvégzetűek 1) *is, e*, 2) *ior, ius* (comparativusok).

	sing.	plur.	sing.	plur.
nom.	<i>dulcis, e</i>	<i>dulces, ia</i>	<i>maior, us</i>	<i>maiores, ra</i>
gen.	<i>dulcis</i>	<i>dulcium</i>	<i>maioris</i>	<i>maiorum</i>
dat.	<i>dulci</i>	<i>dulcibus</i>	<i>maiori</i>	<i>maioribus</i>
acc.	<i>dulcem, e</i>	<i>dulces, ia</i>	<i>maiorem, us</i>	<i>maiores, ra</i>
voc.	<i>dulcis, e</i>	<i>dulces, ia</i>	<i>maior, us</i>	<i>maiores, ra</i>
abl.	<i>dulci</i>	<i>dulcibus</i>	<i>maiore</i>	<i>maioribus</i>

Az egyvégzetűek a harmadik declinatio szerint mennek. Vigyázni kell arra, hogy ezeknek is két végzetük van a *sing. accus.; plur. nom., acc. és voc.*-ban. nom. *prudens*, gen. *prudens*, dat. *prudens*, acc. *prudens* és *prudens*, voc. *prudens*, abl. *prudens*, plur. nom. *prudentes* és ***prudencia***, gen. *prudens*, dat. *prudens*, acc. és voc. *prudentes* és *prudencia*, abl. *prudens*.

20. Vannak ragozhatatlan melléknevek is: *nēquām*, semmirekellő; *frūgi*, takarékos; továbbá olyanok, melyeknek csak egyes esetei használatosak (*defectiva casibus*): *exspes*, reménytelen; *exlex*, törvényenkívül álló, és olyanok, melyek csak többesben használatosak: *plerique*, legtöbben; *ceteri*, a többiek; *pauci*, kevesen.

21. A melléknevek fokozása (**comparatio**). A három fok neve: *gradus positivus*, alapfok; *gr. comparativus*, középfok és *gr. superlativus*, felsőfok. — A középfok képzése történik: *ior* és *ius*, — a felső fok képzése: *issimus* szótagokkal. Az *er* végű melléknevek a superlativust *rimus*-sal képezik: *niger*, fekete, *nigrior*, *nigerrimus*; *celer*, gyors, *celerior*, *celerrimus*; így *veius*, régi, *veterrimus*.

Facilis, könnyű, felsőfoka *facillimus*; így *difficillimus*, legnehezebb; *simillimus*, leghasonlóbb; *dissimillimus*, legeltérőbb; *gracillimus*, legkarcsúbb; *humillimus*, legalacsonyabb.

A *dicus*, *ficus*, *volus*-sal képzett melléknévek középfoka *entior*-, felsőfoka *entissimus*-sal van képezve: *maledicentior*, *maledicentissimus*.

22.

Rendhagyó fokozás: *bonus*, jó, *melior*, *optimus*; *malus*, rossz, *peior*, *pessimus*; *magnus*, nagy, *maior*, *maximus*; *parvus*, kicsiny, *minor* *minimus*; *multus*, sok, *plus*, *plurimus*; *frugi*, *frugalior*, *frugalissimus*; *nequam*, *nequior*, *nequissimus*.

Két superlativus van a következőknél: *inferus*, *inferior*, *infimus* és *imus*, legalsó; *superus*, *superior*, *supremus*, (legszélső) és *summus* (legmagasabb).

Alsófokú melléknév nincs a következő comparativusok- és superlativusokhoz: *citerior*, innensőbb, *citimus* (tő: *citra*); *interior*, belsőbb, *intimus* (*intra*); *prior*, előbbi, *primus*; *propior*, közelebbi, *proximus* (*prope*); *ulterior*, túlsó, *ultimus* (*ultra*) — *deterior*, silányabb, *detrinimus*; *ocior*, gyorsabb, *ocissimus*; *potior*, hatalmasabb, *potissimus*.

Egynehány melléknévnek nem használatos a középfoka: *vetus*, *veterrimus*; *novus*, új, *novissimus* (legutolsó); másoknál nincs felsőfok: *iuvenis*, fiatal, *iunior*; *senex*, öreg; *senior*.

Lehet a fokozást körülírni *magis* és *maxime* határozókkal; — így képzik a fokozást az *us* végű melléknévek, melyekben az *u* előtt magánhangzó áll: *magis idoneus*, *maxime idoneus*.

Sok melléknév egyáltalában nem fokozható: 23. ilyenek különösen azok, melyek anyagot, származást, hely- és időviszonyt fejeznek ki: *aureus*, aranyból való; *Romanus*, római; *hesternus*, tegnapi; *pedester*, gyalogos; *peregrinus*, külföldi.

A comparativust gyakran ott is használják, a hol összehasonlítás tulajdonképpen nincs; ilyenkor általánosabban magasabb fokot fejez ki: *Senectus est natura loquacior*, az öregkor természeténél fogva nagyon beszédese.

A superlativus néha fordítható *igen*, *nagyon* szavak segítségével, sőt egyszerűen alapfokkal: *vir amplissimus*, tekintélyes férfi.

A comparativus erősítésére szolgáló még fordítandó *etiam*-mal. A superlativus erősítésére szolgál a *vel*;

24—25.

vel sapientissimus, még a legbölcsebb is; a quam: quam brevissime, lehető legrövidebben; a longe és multo: longe plurimum valet, legeslegtöbbet ér; multo maxima pars, a legeslegnagyobb rész.

A határozó-szó (adverbium).

24. A második declinációhoz tartozó melléknevekből *ē* képzővel, a harmadikhoz tartozókból *ter* képzővel alkotunk adverbiumokat: *longē, pulchrē; acriter, prudenter.* (De: *běně, málě, difficulter, audacter.*)

Gyakran az *abl.* használatos adverbiumnak: *crebro, falso*; gyakran a *neutr. acc.:* *facile, ceterum, multum.*

Vannak ezeken kívül más képzőkkel főnevekből alkotott adverbiumok is: *funditus, passim, furtim.*

Az adverbiumok egy része fokozható. A comparativus képeztetik *ius*, a superlativus *issime* (*illime, errime*) képzővel: *recte, rectius, rectissime; facillime, nuperrime.*

Az előljáró (praepositio).

25. Accusativussal állnak a következő praepositíók:

antē, āpūd, ād, adversus,
circum, circū, cītrā, cīs,
contrā, ergā, extrā, intrā,
infrā, inter, iuxtā, ōb,
pēnēs, pōnē, post és praeter,
prōpe, propter, per, secundum,
sūprā, versus, ultrā, trans.

Ablativussal állanak:

absque, ā, āb, abs és dē
cōrām, clam, cum, ex és ē
sīnē, tēnūs, prō és prae.

Accusativussal és ablativussal állanak:

in, sūb, sūper, sup̄ter.

A *hol* kérdésre *in* és *sub* abl.-sal, *hová* kérdésre acc.-sal állanak. — *Sūper* acc.-sal *fölē, fölött*; abl.-sal (ritkán) *fölött, -ról. Supter* acc.-sal *alá*; abl.-sal (ritkán) *alatt.*

A két szótagú praepositíók, különösen költőknél főnevük mögött állanak (*anastrophe*).

A praepositíók részben eredetileg adverbiumok voltak; gyakran használtatnak is adverbiumokként: *contra, ellenkezőleg; iuxta aestimare, egyenlő sokra becsülni.*

Egyes adverbiumok ismét praeposíciókként használatosak *usque* acc.-sal. — *Prope* (*propius, proxime*) áll acc.-sal vagy *ab* praeposícióval és *abl.*-sal is: *prope ab urbe*, közel a városhoz.

A névmás (pronomen).

A személyes névmás (pronomen personale).

Első szem. Másod. szem. Harmadik sz.

Singularis

26.

nom.	<i>ego</i>	<i>tū</i>	<i>is, eā, id</i>
gen.	<i>mei</i>	<i>tui</i>	<i>eius</i>
dat.	<i>mihi</i>	<i>tibi</i>	<i>ei</i>
acc.	<i>mē</i>	<i>tē</i>	<i>eum, eam, id</i>
abl.	<i>mē</i>	<i>tē</i>	<i>eō, eā, eō</i>

Pluralis

nom.	<i>nōs</i>	<i>vōs</i>	<i>ii (ei), eae, ea</i>
gen.	<i>nostri</i>	<i>vestri</i>	<i>eorum, earum, eorum</i>
	<i>nostrum</i>	<i>vestrum</i>	
dat.	<i>nōbīs</i>	<i>vōbīs</i>	<i>eis (iis)</i>
acc.	<i>nos</i>	<i>vos</i>	<i>eos, eas, ea</i>
abl.	<i>nobis</i>	<i>vobis</i>	<i>eis (iis).</i>

Kiemelésre szolgál: *met: egomet, vobismet: tē. tutē. A cum praeposícióval: mecum, tecum, nobiscum, vobiscum, secum.*

A visszaható névmás (pronomen reflexivum).

Visszaható névmásnak használja a latin a személyes 27. névmás alakjait: *mei, mihi, me; tui, tibi, te; nostri, nobis, nos; vestri, vobis, vos; a harmadik személyre egyesben és többesben: gen. sui, dat. sibi, acc. és abl. se vagy sese.*

A birtokos névmás (pronomen possessivum).

Meus, a, um; tuus, a, um; suus, a, um; noster, 28. tra, trum; vester, tra, trum; suus, a, um.

29—31.

A mutató névmás (pronomen demonstrativum).

29.

Singularis

nom.	<i>hic, haec, hoc</i>	<i>iste, a, ūd</i>	<i>ipse, a, um</i>
gen.	<i>hūius</i>	<i>istūus</i>	<i>ipsius</i>
dat.	<i>huic</i>	<i>isti</i>	<i>ipsi</i>
acc.	<i>hunc, hanc, hoc</i>	<i>istum, am, ud</i>	<i>ipsum, am, um</i>
abl.	<i>hōc, hāc, hōc</i>	<i>isto, a, o</i>	<i>ipso, a, o</i>

Pluralis

nom.	<i>hi, hae, haec</i>	<i>isti, ae, a</i>	<i>ipsi, ae, a</i>
gen.	<i>horum, harum</i>	<i>istorum, -arum</i>	<i>ipsorum, -arum</i>
	<i>horum</i>	<i>-orum</i>	<i>-orum</i>
dat.	<i>hīs</i>	<i>istis</i>	<i>ipsis</i>
acc.	<i>hōs, hās, haec</i>	<i>istos, -as, -a</i>	<i>ipsos, -as, -a</i>
abl.	<i>his</i>	<i>istis</i>	<i>ipsis</i>

Hic, haec, hoc = ez; *iste, a, ud*; *ille, a, ud* = az; *ipse, a, um* = maga; *is, ea, id* = ő, az; *idem, eādem, idem* = ugyanaz.

Hic egyes alakjai *ce* szótaggal megtoldva is fordulnak elő; *iste* és *ille* egyes alakjai *c*-vel megtoldva: *istaec, illoc*; *illa, illi, illos* régi alakjai: *olla, olli, ollos*.

A vonatkozó névmás (pronomen relativum).

30.

Singularis

Pluralis

nom.	<i>quī, quae, quōd</i>	<i>qui, quae, quae</i>
gen.	<i>cūius</i>	<i>quorum, quarum, quorum</i>
dat.	<i>cui</i>	<i>quibus</i>
acc.	<i>quem, quam, quod</i>	<i>quos, quas, quae</i>
abl.	<i>quo, qua, quo</i>	<i>quibus</i>

Quibus helyett régi alak: *quīs*. *Cuius* régi írásmód szerint *quoius*. *Cum quo, qua* helyett írható *quōcum, quācum* is. — Régi abl. *quī* (= *quō*).

A kérdő névmás (pronomen interrogativum).

31.

A kérdő *quīs, quīd* ? főnévileg használtatik és név után kérdez; a *qui, quae, quod* ? melléknévilleg használtatik és tulajdonság után kérdez. — A declinációja olyan, mint a relativumé. Nyomatékos kérdésben áll: *ecquis, ecqui*; *ecquae, ecqua*; *ecquid, ecquod*; *numquis, numqui* stb. — *Uter, a um* (gen. *ius*), melyik, ha kettőről van szó.

A határozatlan névmás (pronomen indefinitum.)

aliquis, -id főnévileg; *aliquis, aliqua, aliquod*, 32. melléknévilleg. — *Si, nisi, ne, num* után nem áll *aliquis* etc., hanem csak: *quis, qui; quae, qua; quid quod*. — *Quidam, quaedam, quoddam* megfelel a határozatlan névelőnek: volt egy idő, *fuit tempus quoddam*. *Quisquam* (főnév) és *ullus* (mell.) tagadó mondatokban különösen *nego, veto, nescio, ignoro, caveo, vix, quasi, sine, quam, an, si* után. — *Nemo*, gen. *nullius*, dat. *nemini*, acc. *neminem*, abl. *nullo*. — *Nemo* főnév, *nullus* melléknév; de *nemo dives*, egy gazdag sem; *nemo Latinus, doctus, plebeius*, mert *dives, Latinus* etc. melléknevek. — *Quisque* (egyesben) superlativus után többessel fordítandó: *Fortissimus quisque* épen a legbátrabbak. — *Uterque* mindkettő után egyesszám: *uterque salutavit; uterque* többesben pluralia tantum mellett, és ha mindkét félen többen vannak: *utraeque litterae*, mindkét levél: *utrosque vicit*, mindkét félen több ellenséget legyőzött.

A számnév (numerales).

Tő- vagy alapszámnevek n. cardinalia	Rendszámnevek n. ordinalia	33.
I. ūnus, a, um, egy	prīmus, a, um, első	
II. duō, duae, duō	sēcundus v. alter	
III. trēs, tria	tertius	
IV. quattuor	quartus	
V. quinque	quintus	
VI. sex	sextus	
VII. septēm	septīmus	
VIII. octō	octāvus	
IX. nōvēm	nōnus	
X. dēcēm	dēcīmus	
XI. undēcim	undēcīmus	
XII. duōdēcim	duodēcīmus	
XIII. trédēcim	tertius decimus (decimus et tertius)	
XIV. quattuordecim	quartus decimus	
XV. quindecim	quintus decimus	
XVI. sēdēcim	sextus decimus	
XVII. septendecim	septimus decimus	
XVIII. duodēvīginti	duodevicēsīmus	
XIX. undēvīginti	undevicēsīmus	
XX. vīginti	vicēsīmus	

Tő- vagy alapszámnevek Rendszámnevek
n. cardinalia n. ordinalia

XXI.	unus et viginti <i>vagy</i> viginti unus	unus et vicesimus <i>v.</i> vicesimus primus
XXII.	duo et viginti <i>vagy</i> viginti duo	alter et vicesimus <i>v.</i> vicesimus alter
XXVIII.	duodetrīgintā	duodetricesimus
XXIX.	undetrīgintā	undetricesimus
XXX.	trīgintā	trīcēsīmus
XL.	quadrāgintā	quadrāgēsīmus
L.	quīquāgintā	quīquāgēsīmus
LX.	sexāgintā	sexāgēsīmus
LXX.	septuāgintā	septuāgēsīmus
LXXX.	octōgintā	octōgēsīmus
XC.	nōnāgintā	nōnāgēsīmus
XCVIII.	octo et nonāgintā <i>v.</i> nonāgintā octo	duodecentesimus
XCIX.	novem et nonāgintā <i>v.</i> nonāgintā novem	undecentesimus
C.	centum	centēsīmus
CI.	centum unus	centesimus primus
CC.	dūcenti, ae, a	dūcentesimus
CCC.	trēcenti, ae, a	trecentesimus
CCCC.	quadrīngenti	quadrīngentesimus
D. v. IO.	quīngenti	quīngentesimus
DC.	sexcenti	sexcentesimus
DCC.	septīngenti	septīngentesimus
DCCC.	octīngenti	octīngentesimus
DCCCC.	nongenti	nongentesimus
M. v. CIO.	mille	millesimus
MM.	duo milia	bis millesimus
IOO.	quinque milia	quīquies millesimus
CCIOO.	decem milia	decies millesimus
CCCIOOO.	centum milia	centies millesimus
CCCCIOOOO.	decies centena milia	decies centies mill.

34.	Osztószámnevek n. distributiva	Számnévi határozók adverbia
I.	singūli ae, a, egy-egy	sēmēl, egyszer
II.	bīni	bīs
III.	terni (trini)	tēr
IV.	quāterni	quāter
V.	quīni	quīquies
VI.	sēni	sexiēs
VII.	septēni	septiēs

Osztószámnevek n. distributiva	Számnévi határozók adverbia
VIII. octōni	octiēs
IX. novēni	nōviēs
X. dēni	dēciēs
XI. undēni	undēciēs
XII. duodēni	duodēciēs
XIII. terni deni	ter decies
XIV. quaterni deni	quater decies
XV. quini deni	quinq̄ues decies
XVI. seni deni	sexies decies
XVII. septeni deni	septies decies
XVIII. duodeviceni	duodevicies
XIX. undeviceni	undevicies
XX. vīcēni	vīciēs
XXI. singuli et viceni v. viceni singuli	semel et vices v. vices semel
XXII. viceni bini	vices bis
XXVIII. duodetriceni	duodetricies
XXIX. undetriceni	undetricies
XXX. trīcēni	trīciēs
XL. quadrāgēni	quadrāgiēs
L. quinquāgēni	quinq̄āgiēs
LX. sexāgēni	sexāgiēs
LXX. septuāgēni	septuāgiēs
LXXX. octōgēni	octogies
XC. nonāgēni	nonagies
XCVIII. duodecentēni	duodecenties
XCIX. undecenteni	undecenties
C. centeni	centies
CI. centeni singuli	centies semel
CC. ducēni	ducenties
CCC. trecēni	trecenties
CCCC. quadringēni	quadringenties
D. v. IO. quingeni	quingenties
DC. sesceni	sescenties
DCC. septingeni	septingenties
DCCC. octingeni	octingenties
DCCCC. nongeni	nongenties
M v. CIO. singula milia	milies
MM. bina milia	bis milies
IOO. quina milia	quinq̄ues milies
CCIOO. dena milia	decies milies
CCCIOOO. centena milia	centies milies
CCCCIOOOO. decies centena milia	decies centies milies

35—37.

35. A tőszámnevek közül declinálhatók: *unus*, *a*, *um* (gen. *unius*; dat. *uni*); *duo*, *ae*, *o*, gen. *duorum*, *-arum*, *-orum*, dat. és abl. *duobus*, *duabus*, *duobus*, acc. *duos* (*duo*), *duas*, *duo*; *tres*, *tria*, gen. *triūm*, dat. és abl. *tribus*; és a százasok: *ducenti*, *ae*, *a*. — *Mille* melléknév; *milia* genitivussal álló főnév: *mille homines*; *tria milia hominum*. — *Mille* indeclinabile; *milia* gen. *milium*, dat. és abl. *milibus*.

Unus a többesben használható plur. tantumoknál: *unae litterae* és „csak” értelemben: *csak a rómaiak: uni Romani*.

36. Az osztószámneveket kettőtől felfelé használjuk az egységet jelentő plur. tantumoknál: két, három levél, *binæ*, *ternæ litteræ*; de egy levél, *unae* (nem: *singulae*) *litteræ*.

NB. *Bis bina quot sunt?* Mennyi 2×2 ? *Bis bina sunt quattuor*, $2 \times 2 = 4$.

Consul II. III. IV. olvasandó *consul iterum* vagy *secundum*, *tertium*, *quartum* = másod . . . izben consul.

A törtek olvasása: $\frac{1}{2}$ *dimidia pars*; $\frac{1}{3}$ *tertia pars*; $\frac{2}{5}$ *duae quintae (partes)*; ha a nevező csak egygyel nagyobb: $\frac{5}{8}$ *quinque partes*.

A határozatlan számnevek közül kiemeljük *aliquot*, indecl. = egynehány = *nonnulli*, *ae*, *a*.

Az ige (verbum).

*Esse.**Possum.*

37.

P r a e s e n s.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
S. 1. <i>sūm</i>	<i>sīm</i>	<i>possum</i>	<i>possim</i>
2. <i>ēs</i>	<i>sis</i>	<i>pōtēs</i>	<i>possīs</i>
3. <i>ēst</i>	<i>sīt</i>	<i>potest</i>	<i>possit</i>
Pl. 1. <i>sūmus</i>	<i>sīmus</i>	<i>possūmus</i>	<i>possīmus</i>
2. <i>ēstis</i>	<i>sītis</i>	<i>potestis</i>	<i>possitis</i>
3. <i>sunt</i>	<i>sint</i>	<i>possunt</i>	<i>possint</i>

I m p e r f e c t u m.

S. 1. <i>eram</i>	<i>essem</i> , <i>fōrem</i>	<i>poteram</i>	<i>possem</i>
2. <i>eras</i>	<i>essēs</i> , <i>fōres</i>	<i>poteras</i>	<i>posses</i>
3. <i>erat</i>	<i>essēt</i> , <i>fōret</i>	<i>poterat</i>	<i>posset</i>
Pl. 1. <i>ērāmus</i>	<i>essēmus</i>	<i>potērāmus</i>	<i>possēmus</i>
2. <i>ērātis</i>	<i>essētis</i>	<i>poterātis</i>	<i>possētis</i>
3. <i>erant</i>	<i>essent</i> , <i>fōrent</i>	<i>potērant</i>	<i>possent</i>

F u t u r u m.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
S. 1. ērō		potēro	
2. ēris		poteris	
3. ērit		poterit	
Pl. 1. erīmus		poterīmus	
2. erītis		poterītis	
3. erunt		poterunt	

P e r f e c t u m.

S. 1. fuī	fuērim	pōtui	potuērim
2. fuisti	fuēris	potuisti	potueris
3. fuit	fuēris	potuit	potuerit
Pl. 1. fuīmus	fuērīmus	potuīmus	potuerīmus
2. fuistis	fuērītis	potuistis	potuerītis
3. fuērunt	fuērīnt	potuērunt	potuerīnt

P l u s q u a m p e r f e c t u m.

S. 1. fuēram	fuissem	potuēram	potuissem
2. fuēras	fuissem	potueras	potuisses
3. fuērat	fuisset	potuerat	potuisset
Pl. 1. fuerāmus	fuissēmus	potuerāmus	potuissemus
2. fuerātis	fuissētis	potuerātis	potuissetis
3. fuerant	fuissent	potuerant	potuissent

F u t u r u m e x a c t u m.

S. 1. fuēro	potuēro
2. fuēris	potueris
3. fuērit	potuerit
Pl. 1. fuerīmus	potuerīmus
2. fuerītis	potuerītis
3. fuērīnt	potuerīnt

Imperativus.

Sing. 2. es	esto
3. —	esto
Plur. 2. este	estōte
3. —	sunto

Participium.

<i>Praes.</i>	pōtens
<i>Imperativus, gerundium</i>	ēs
<i>supinum</i>	nincs.

Infinitivus.

<i>Praes.</i>	esse	<i>Perf.</i>	fuisse
<i>Fut.</i>	futurum, am, um	esse	
	vagy fōre		

Participium, gerundium és
supinum nincsen.

Infinitivus.

<i>Praes.</i>	posse
<i>Perf.</i>	potuisse
<i>Fut.</i>	nincs

Prōsum, prōdes, prōdest, prōsūmus, prōdestis, prōsunt; prōdero; prōsim; prōdessem.

38.

A négy coniugatio.

38.

Activum.

I. coniugatio.

II. coniugatio.

	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
Praesens	laudo	laude-m	mone-o	mone-am
	laudā-s	laudē-s	monē-s	mone-ās
	laudā-t	laude-t	monēt-t	mone-at
	laudā-mus	laudē-mus	monē-mus	mone-āmus
	laudā-tis	laudē-tis	monē-tis	mone-ātis
	laudā-nt	laudē-nt	monē-nt	mone-ant
Imperfectum	laudā-bam	laudā-rem	monē-bam	monē-rem
	laudā-bas	laudā-rēs	monē-bas	monē-res
	laudā-bāt	laudā-ret	monē-bat	monē-ret
	laudā-bāmus	laudā-rēmus	monē-bāmus	monē-rēmus
	laudā-bātis	laudā-rētis	monē-bātis	monē-rētis
	laudā-bant	laudā-rent	monē-bant	monē-rent
Futurum	laudā-bo		monē-bo	
	laudā-bis		monē-bis	
	laudā-bit		monē-bit	
	laudā-bimus		monē-bimus	
	laudā-bitis		monē-bitis	
	laudā-bunt		monē-bunt	
Perfectum	laudāv-i	laudāv-ērim	monu-i	monu-ērim
	laudāv-isti	laudāv-ēris	monu-isti	monu-ēris
	laudāv-it	laudāv-ērit	monu-it	monu-ērit
	laudāv-imus	laudāv-erimus	monu-imus	monu-ērīmus
	laudāv-istis	laudāv-erītis	monu-istis	monu-ērītis
	laudāv-erunt	laudāv-erint	monu-erunt	monu-erint
Plusquamperf.	laudāv-eram	laudāv-issem	monu-eram	monu-issem
	laudāv-eras	laudāv-isses	monu-eras	monu-isses
	laudāv-erat	laudāv-isset	monu-erat	monu-isset
	laudāv-erāmus	laudāv-issēmus	monu-erāmus	monu-issēmus
	laudāv-erātis	laudāv-issētis	monu-erātis	monu-issētis
	laudāv-erānt	laudāv-issent	monu-erant	monu-issent
Fut. exactum	laudāv-ero		monu-ero	
	laudāv-eris		monu-eris	
	laudāv-erit		monu-erit	
	laudāv-erīmus		monu-erīmus	
	laudāv-erītis		monu-erītis	
	laudāv-erint		monu-erint	

Imperativus.

laudā	monē
laudā-te	monē-te
laudā-tō	monē-tō
laudā-tō	monē-tō
laudā-tōte	monē-tōte
laudā-nto	monē-nto

*I g e n e v e k.**Infinitivus.*

Praes. laudā-rē	Praes. monēre
Perf. laudāv-isse	Perf. monu-isse
Fut. laudāt-ūrum, am, um (ōs, ās, a) esse	Fut. monit-urum, am, um esse

Participium.

Praes. lauda-ns, ntis	Praes. mone-ns, ntis
Fut. laudat-ūrus, a, um	Fut. monit-ūrus, a, um

Országos Gerundium.

Gen. lauda-ndi	Gen. mone-ndi
Dat. lauda-ndō	Dat. mone-ndō
Acc. (ad) lauda-ndum	Acc. (ad) mone-ndum
Abl. lauda-ndō	Abl. mone-ndō

Supinum.

Acc. laudāt-um	Acc. monit-um
Abl. laudāt-ū	Abl. monit-ū

Az első coniugatióban a perfectumból alkotott alakoknál gyakran előfordulnak összevonások: *laudasti* (*laudavisti*), *laudassem* (*laudavissem*), *laudasse*, *laudarim* stb.

do igének *coni. praes. dem, des, det* helyett így is: *duim, duis, duit*.

III. coniugatio.

	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
Praesens	lĕg-o	lĕg-am	cāpĭō	cāpĭam
	lĕg-īs	leg-ās	capiſ	capĭas
	lĕg-īt	leg-āt	capit	capĭat
	leg-īmus	leg-āmus	capīmus	capĭamus
	leg-ītis	leg-ātis	capītis	capĭatis
	leg-unt	leg-ant	capĭunt	capĭant
Imperfectum	lĕg-ēbam	lĕg-ĕrem	cāpĭēbam	cāpĕrem
	leg-ēbas	leg-ĕres	capĭēbas	caperes
	leg-ēbat	leg-ĕret	capĭēbat	capĕret
	leg-ēbāmus	leg-ĕrēmus	capĭēbamus	capĕremus
	leg-ēbātis	leg-ĕrētis	capĭēbatis	capĕretis
	leg-ēbant	leg-ĕrent	capĭēbant	capĕrent
Futurum	lĕg-am		capĭam	
	leg-es		capĭēs	
	leg-et		capĭet	
	leg-ēmus		capĭēmus	
	leg-ētis		capĭētis	
	leg-ent		capĭent	
Perfectum	lĕg-i	lĕg-ĕrim	cēpi	cēpĕrim
	lĕg-isti	lĕg-ĕris	cepisti	ceperis
	lĕg-īt	lĕg-ĕrit	cepit	ceperit
	lĕg-īmus	lĕg-ĕrīmus	cepimus	cēpĕrīmus
	lĕg-istis	lĕg-ĕrītis	cepistis	ceperitis
	lĕg-ērunt	lĕg-ĕrint	cepērunt	ceperint
Plusquamperf.	lĕg-eram	lĕg-issem	cēperam	cēpĭssem
	lĕg-eras	lĕg-isses	ceperas	cepisses
	lĕg-erat	lĕg-isset	ceperat	cepisset
	lĕg-ērāmus	lĕg-issēmus	ceperamus	cepissemus
	lĕg-ērātis	lĕg-issētis	ceperatis	cepissetis
	lĕg-ērant	lĕg-issent	ceperant	cepissent
Fut. exactum	lĕg-ĕro		cēpero	
	lĕg-ĕris		ceperis	
	lĕg-ĕrit		ceperit	
	lĕg-ĕrimus		ceperimus	
	lĕg-ĕritis		ceperitis	
	lĕg-ĕrint		ceperint	

Imperativus.

lĕg-e	cape
leg-ite	capite
leg-itō	capito
leg-itō	capito
leg-itōte	capitote
leg-unto	capunto

*I g e n e v e k.**Infinitivus.*

Praes. lĕg-ĕre	Praes. capere
Perf. lĕg-isſe	Perf. cepiſſe
Fut. lect-ŭrum, am, um (ōs, ās, a) eſſe	Fut. capturum, am, um eſſe

Participium.

Praes. lĕg-ens	Praes. capiens
Fut. lect-ŭrus, a, um	Fut. capturus, a, um

Gerundium.

Den. lĕg-endi	Gen. capiendi
Dat. leg-endō	Dat. capiendo
Acc. (ad) leg-endum	Acc. (ad) capiendum
Abl. leg-endō	Abl. capiendo

Supinum.

Acc. lect-um	Acc. captum
Abl. lect-ū	Abl. captu

A harmadik coniugatióhoz tartozik egynehány *io* végzetű ige; ezek: *cipio, cupio, facio, fodio, fugio, iacio, pario, quatio, rapio, sapio* és a nem használt: *lacio* és *specio* összetételei, mint *allicio, adspicio*; továbbá ezek a deponens igék: *gradior, morior, patior*. Ezek az igék az *i* hangzót a fennebb jelölt helyeken megtartják.

IV. coniugatio.

	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Imperativus</i>
Præsens	audi-o audi-s audi-t audi-mus audi-tis audi-unt	audi-am audi-ās audi-at audi-āmus audi-ātis audi-ant	audi audi-te audi-tō audi-tō audi-tōte audi-unto
Imperfectum	audi-ēbam audi-ēbas audi-ēbat audi-ēbāmus audi-ēbātis audi-ēbant	audi-rem audi-res audi-ret audi-rēmus audi-rētis audi-rent	I g e n e v e k. <i>Infinitivus.</i>
Futurum	audi-am audi-ēs audi-et audi-ēmus audi-ētis audi-ent		Praes. audi-re Perf. audiv-isse Fut. audit-ūrum, am, um esse
Perfectum	audiv-i audiv-isti audiv-it audiv-imus audiv-istis audiv-erunt	audiv-erim audiv-eris audiv-erit audiv-erimus audiv-eritis audiv-erint	<i>Participium.</i> Praes. audi-ens Fut. audit-ūrus, a, um
Plusquamperf.	audiv-eram audiv-eras audiv-erat audiv-erāmus audiv-erātis audiv-erant	audiv-issem audiv-isses audiv-isset audiv-issēmus audiv-issētis audiv-issent	<i>Gerundium.</i> Gen. audi-endi Dat. audi-endō Acc. (ad) audi-endum Abl. audi-endō
Fut. exactum	audiv-ero audiv-eris audiv-erit audiv-erimus audiv-eritis audiv-erint		<i>Supinum.</i> Acc. audit-um Abl. audit-ū

Passivum.

39.

I. coniugatio.

II. coniugatio.

	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
Praesens	laud-ör	laudē-r	mone-ör	mone-är
	laudā-ris	laudē-ris	monē-ris	mone-āris
	laudā-tūr	laudē-tur	monē-tur	mone-ātur
	laudā-mūr	laudē-mur	monē-mur	mone-āmur
	laudā-mīni	laudē-mīni	monē-mīni	mone-āmīni
	laudā-ntūr	laudē-ntur	monē-ntur	mone-antur
Imperfectum	laudā-bār	laudā-rēr	monē-bār	monē-rēr
	laudā-bāris	lauda-rēris	monē-bāris	mone-rēris
	laudā-bātur	lauda-rētur	monē-bātur	mone-rētur
	laudā-bāmur	lauda-rēmur	monē-bāmur	mone-rēmur
	laudā-bāmīni	lauda-rēmīni	monē-bāmīni	mone-rēmīni
	laudā-bantur	lauda-rentur	monē-bantur	mone-rentur
Futurum	laudā-bör		monē-bör	
	laudā-bēris		monē-bēris	
	laudā-bitur		monē-bitur	
	laudā-bimur		monē-bimur	
	laudā-bimīni		monē-bimīni	
	laudā-buntur		monē-buntur	
Perfectum	lau- dātus a, um	sum es est	lau- dātus a, um	sim sis sit
	lau- dati ae, a	sumus estis sunt	lau- dāti ae, a	simus sitis sint
	mo- nītus, a, um	sum es est	mo- nītus, a, um	sim sis sit
	mo- nīti, ae, a	sumus estis sunt	mo- nīti, ae, a	simus sitis sint
Plusquamperf.	lau- dātus a, um	eram eras erat	lau- dātus a, um	essem esses esset
	lau- dāti ae, a	eramus eratis erant	lau- dāti ae, e	essemus essetis essent
	mo- nītus, a, um	eram eras erat	mo- nītus, a, um	essem esses esset
	mo- nīti, ae, a	eramus eratis erant	mo- nīti, ae, a	essemus essetis essent
Fut. exactum	lau- dātus a, um	ēro eris erit	mo- nītus, a, um	ēro eris erit
	lau- dāti, ae, a	erimus eritis erunt	mo- nīti, ae, a	erimus eritis erunt

Imperativus.

laudā-rē	monē-re
laudā-mīni	monē-mīni
laudā-t qr	monē-t qr
laudā-t qr	monē-t qr
—	—
laudā-nt qr	monē-nt qr

Infinitivus.

Praes. laudā-rī	Praes. monē-rī
Perf. laudātum,	Perf. monītum, am
am, um (ōs, ās, a) esse	um (ōs, ās, a) esse
Fut. laudātum iri	Fut. monītum iri

Participium.

Perf. laudā-tus, a, um	Perf. monīt-us, a, um
Fut. lauda-ndus, a, um	Fut. mone-ndus, a, um

III. coniugatio.

P r a e s e n s.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
lēg-ōr	lēg-ār	capīor	capīar
leg-ēris	leg-āris	capēris	capīaris
leg-itur	leg-ātur	capitur	capīatur
leg-īmur	leg-āmur	capimur	capīamur
leg-īmīni	leg-āmīni	capimini	capīamini
leg-untur	leg-antur	capīuntur	capīantur

I m p e r f e c t u m.

lēg-ēbār	lēg-ērer	capīēbar	capērer
leg-ebāris	leg-erēris	capīēbāris	caperēris
leg-ebātur	leg-erētur	capīēbātur	caperētur
leg-ebāmur	leg-erēmur	capīēbāmur	caperēmur
leg-ebāmini	leg-erēmīni	capīēbāmini	caperēmīni
leg-ebantur	leg-erentur	capīēbāntur	caperentur

F u t u r u m.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
lēg-ār		capīar	
leg-ēris		capīēris	
leg-ētur		capīetur	
leg-ēmur		capīemur	
leg-ēmīni		capīemini	
leg-entur		capīentur	

P e r f e c t u m.

lec-	sum	lec-	sim	cap-	sum	cap-	sim
tus,	es	tus,	sis	tus,	es	tus,	sis
a, um	est	a, um	sit	a, um	est	a, um	sit
lecti,	sumus	lecti,	simus	capti,	sumus	capti,	simus
ae, a	estis	ae, a	sitis	ae, a	estis	ae, a	sitis
	sunt		sint		sunt		sint

P l u s q u a m p e r f e c t u m.

lec-	eram	lec-	essem	cap-	eram	cap-	essem
tus,	eras	tus,	esses	tus,	eras	tus,	esses
a, um	erat	a, um	esset	a, um	erat	a, um	esset
lecti,	eramus	lecti,	essemus	capti,	eramus	capti,	essemus
ae, a	eratis	ae, a	essetis	ae, a	eratis	ae, a	essetis
	erant		essent		erant		essent

F u t u r u m e x a c t u m.

lec-	ero	cap-	ero
tus,	eris	tus,	eris
a, um	erit	a, um	erit
lecti,	erimus	capti,	erimus
ae, a	eritis	ae, a	eritis
	erunt		erunt

<i>Imperativus</i>	<i>Infinitivus</i>	<i>Imperativus</i>	<i>Infinitivus</i>
lēg-ēre	lēg-ī	capēre	capī
leg-īmini	lectum, am, um	capīmini	captum, am, um
leg-ītor	(ōs, ās, a) esse	capītor	(ōs, as, a) esse
leg-ītor	lectum iri	capītor	captum iri
leg-untor		capiuntor	

Participium.

lec-tus, a, um	captus, a, um
leg-endus, a, um	capiendus, a, um

IV. coniugatio.

P a e s e n s.

P e r f e c t u m.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
audi-ör	audi-är	audi- { sum	audi- { sim
audī-ris	audi-āris	tus, { es	tus, { sit
audī-tur	audi-ātur	a, um { est	a, um { sit
audī-mur	audi-āmur	au- { sumus	au- { simus
audī-mini	audi-āmini	dīti, { estis	dīti, { sitis
audī-untur	audī-antur	ae, a { sunt	ae, a { sint

I m p e r f e c t u m.

P l u s q u a m p e r f e c t u m.

audi-ēbār	audī-rēr	audi- { eram	audi- { essem
audi-ebāris	audi-rēris	tus, { eras	tus, { esses
audi-ebātur	audi-rētur	a, um { erat	a, um { esses
audi-ebāmur	audi-rēmur	au- { eramus	au- { essemus
audi-ebāmini	audi-rēmīni	dīti, { eratis	dīti, { essetis
audi-ebantur	audi-rentur	ae, a { erant	ae, a { essent

F u t u r u m.

F u t u r u m e x a c t u m.

audi-är	audi- { ero
audi-ēris	tus, { eris
audi-ētur	a, um { erit
audi-ēmur	au- { erimus
audi-ēmini	dīti, { eritis
audi-entur	ae, a { erunt

*Imperativus.**Infinitivus.*

audi-re
audī-mīni
audī-tor
audī-tor

audī-ri
audītum, am, um (ōs,
ās, a) esse
audītum iri

—
audi-untor

Participium.

audīt-us, a, um
audi-endus, a, um

Az álszenvedő igék (verba deponentia).

I. coni.	II. coni.	III. coniugatio	IV. coni.	40.
hortor	vereor	nascor	morior	potior
hortāris	verēris	nascēris	morēris	potīris
stb. <i>mint</i>	stb. <i>mint</i>	stb. <i>mint</i>	stb. <i>mint</i>	stb. <i>mint</i>
laudor	moneor	legor	capior	audior
laudaris	moneris	legeris	caperis	audīris
stb.	stb.	stb.	stb.	stb.

Infinitivus.

P r a e s e n s.

hortāri	verēri	nasci	mōrī	potīri

P e r f e c t u m.

hortātum,	verītum,	nātum,	mortuum,	potītum,
am, um	am, um	am, um	am, um	am, um
esse	esse	esse	esse	esse

F u t u r u m.

hortātū-	veriturum,	nascitu-	moritu-	potiturum,
rum,am,	am, um	rum,am,	rum,am,	am, um
um esse	esse	um esse	um, esse	esse

Participium.

P r a e s e n s.

hortans	verens	nascens	morīens	potiens

P e r f e c t u m.

hortatus,	verītus, a,	nātus, a,	mortuus,	potitus, a,
am, um	um	um	a, um	um

F u t u r u m a c t i v u m.

hortatu-	veriturus,	nascitū-	moriturus,	potiturus,
rus,a,um	a, um	rus,a,um	a, um	a, um

F u t u r u m p a s s i v u m.

hortandus,	verendus,	nascendus,	morien-	potiendus,
a, um	a, um	a, um	dus, a, um,	a, um

Gerundium.

I. coni.	II. coni.	III. coniugatio	IV. coni.	
hortandi	verendi	nascendi	moriendi	potiendi
hortando	verendo	nascendo	moriendo	potiando
hortan-	verendum	nascen-	morien-	potien-
dum		dum	dum	dum
hortando	verendo	nascendo	moriendo	potiando

Supinum.

hortātum	verītum	nātum	potītum
hortātū	verītū	nātū	potītū

41. Félig álszenvedők (*semideponentia*): *audeo, ēre, ausus sum, merni*; *gaudeo, ēre, gavīsus sum, örülni*; *soleo, ēre, solitus sum, szokni*; *fido, ēre, fīsus sum, bízni*.

A tövek és idők képzése.

42. Az összes igealakok három töből képeztetnek:
1. a *praesens*-, 2. a *perfectum*- és 3. a *supinum*-töből.

1. A *praesens*-töből képeztetik a *praesens indicativi, coniunctivi, infinitivi, participii*; az *imperfectum ind.* és *coni.*; a *futurum*; az *imperativus*; a *gerundium* és a *particip. fut. pass.*

A *praesens*-tő némely igénél egyenlő a tiszta tövel (*lauda-, audi-*), másoknál képezhető a tiszta töből:
a) *n (m)* toldással (*vinco, tő vic-; rumpo, tő rup*).
b) *t* toldással (*flecto, tő fle-*). c) *i* toldással (*capi, tő cap-*). d) a többeli mássalhangzó kettőzésével (*mitto, tő mīt-*). e) *sc* toldásával (*cresco, tő cre-*). f) kettőzéssel a tő előtt (*gigno, tő g(e)n*).

2. A *perfectum*-töből képeztetik a *perfectum indicativi, coniunctivi, infinitivi (act.)*; a *plusquamperfectum indic.* és *coni. act.*; *futurum exact. act.*

A *perfectum*-töve a tiszta töből képeztetik: a) *vi* vagy *ui* szótaggal (*laudavi, mon(e)ui*); b) *si* szótaggal (*man(e)si*); c) reduplicatioval (*didici*); d) reduplicatioval és a tőhangzó megváltozásával *cecidi, cad*-töből, *cecīdit caed*-töből); e) a tőhangzó megnyújtásával (*lēgi, lēg*-töből); f) használtatik a tiszta tő *perfectum* tőnek (*defendi, tribui*).

3. A *supinum*-tövéből képeztetnek: a *part. perf. pass.*, a *part. fut. act.* és az összetett alakok. Néha a *part. fut. act.* és a *supinum* töve között van egy kis eltérés: *mortuum* és *moriturus*.

A *supinum* töve képeztetik *tum* és *sum* képzőkkel (*amatum*, *defensum*).

Megjegyzések a coniugatiókhöz.

1. A *v* kimaradhat az *ivi*-re végződő perfectumokban: *audierunt*, *audierim*.

2. A *perf. ērunt* végzete helyett gyakori az *ēre* végzet: *laudavērunt* = *laudavēre*.

3. A *passivumban* előforduló *ris* végzet (2. személy) helyett gyakran előfordul a *re* végzet: *laudēris* = *laudēre*; *laudābēris* = *laudābēre*.

4. A *part. fut. pass.* és *gerundium*: *endus*, *i*, *o*, *um* végzet helyett a régi kiejtés szerint használatos *undus*, *-i*, *-o*, *-um*: *rebus repetundis*, *in iure dicundo*.

5. *dico*, *duco*, *facio*, *fero* imperativusa: *dic*, *duc*, *fac*, *fer*; de *facio* összetételeiben: *confice*, *perfice*.

6. *inf. pass.* régi végzete *ier*: *laudārier* = *laudāri*.

7. *iebam* végzet a negyedik coniug. imperfectumában összevonva: *ibam* is előfordul; *nutribam* = *nutriebam*.

8. A régi nyelvből megmaradtak *faxo*, *faxim*, *faxis* . . . *facint*, mint *facio*-nak *coni. perf.* és *fut. ex.* — *ausim* (= *ausus sim*).

9. *orior*, *īri* igének *ind. praesense* a III. coni. szerint megy: *orēris*, *oritur*; az *impf. coni.*: *orērer*, (de lehet: *orērer* is), *imperat.*: *orēre*.

10. A következő *participiumok* nem *passiv* jelentűek: *cenatus*, a ki vacsorázott, *iuratus*, a ki esküt tett, esküdt, *potus*, a ki ivott, ittas, *pransus*, a ki reggelizett.

44.—45.

A körülírt igeragozás (coniugatio periphrastica).

44.

1. Activa.

Indicativus.

Praesens.	laudaturus sum, es, est
Imperfectum.	laudaturus eram, eras, erat
Futurum.	laudaturus ero, eris, erit
Perfectum.	laudaturus fui, fuisti, fuit
Plusquamperf.	laudaturus fueram, fueras, fuerat
Futurum exact.	laudaturus fuero, fueris, fuerit

Coniunctivus.

Praesens.	laudaturus sim, sis, sit
Imperfectum.	laudaturus essem, esses, esset
Futurum.	—
Perfectum.	laudaturus fuerim, fueris, fuerit
Plusquamperf.	laudaturus fuissem, fuisses, fuisset
Futurum exact.	—

Jelentése: *készülök, akarok dicsérni.*

45.

2. Passiva.

Indicativus.

Praesens.	laudandus sum, es, est
Imperfectum.	laudandus eram, eras, erat
Futurum.	laudandus ero, eris, erit
Perfectum.	laudandus fui, fuisti, fuit
Plusquamperf.	laudandus fueram, fueras, fuerat
Futurum exact.	laudandus fuero, fueris, fuerit

Coniunctivus.

Praesens.	laudandus sim, sis, sit
Imperfectum.	laudandus essem, esses, esset
Futurum.	—
Perfectum.	laudandus fuerim, fueris, fuerit
Plusquamperf.	laudandus fuissem, fuisses, fuisset
Futurum exact.	—

Jelentése: *dicsérendő vagyok, engem dicsérni kell.*

NB. A személy, a kinek vmít tennie kell, *dativus-ban* áll.

A rendhagyó igék (verba anōmālă).

edo, ěre, edi, esum, enni.

P r a e s e n s.

P e r f e c t u m.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
ědo	edam	edi	ederim
ědis, ěs	edas	edisti	ederis
edit, ěst	edat	edit	ederit
edimus	edamus	edimus	ederimus
editis, ěstis	edatis	edistis	ederitis
edunt	edant	ederunt	ederint

I m p e r f e c t u m.

P l u s q u a m p e r f e c t u m.

edebam	ederem, ěssem	ederam	edissem
edebas	ederes, ěssēs	ederas	edissem
edebat	ederet, ěsset	ederat	edisset
edebamus	ederemus, ěssēmus	ederamus	edissemus
edebatis	ederetis, ěssētis	ederatis	edissetis
edebant	ederent, ěssent	ederant	edisserint

F u t u r u m.

F u t u r u m e x a c t u m.

edam	edero
edes	ederis
edet	ederit
edemus	ederimus
edetis	ederitis
edent	ederint

I m p e r a t i v u s.

I n f i n i t i v u s.

ede, ěs
 edite, ěste
 editō, ěsto
 editō, ěsto
 editōte, ěstōte
 eduntō

ěděre, ěsse
 edisse
 esurum, a, um esse

P a r t i c i p i u m.

G e r u n d i u m.

Praes. edens
 Fut. esurus

edendi
 edendo
 edendum
 edendo

46 b.

46 b.

*fěro, ferre, tūli, lātum, vinni.**Activum.**Passivum.*

P r a e s e n s.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
<i>fěro</i>	<i>feram</i>	<i>fěror</i>	<i>ferar</i>
<i>fers</i>	<i>feras</i>	<i>ferris</i>	<i>feraris</i>
<i>fert</i>	<i>ferat</i>	<i>fertur</i>	<i>feratur</i>
<i>ferimus</i>	<i>feramus</i>	<i>ferimur</i>	<i>feramur</i>
<i>fertis</i>	<i>feratis</i>	<i>ferimini</i>	<i>feramini</i>
<i>ferunt</i>	<i>ferant</i>	<i>feruntur</i>	<i>ferantur</i>

I m p e r f e c t u m.

<i>fěrebam</i>	<i>ferrem</i>	<i>fěrebar</i>	<i>ferrer</i>
<i>ferebas</i>	<i>ferres</i>	<i>ferebaris</i>	<i>ferreris</i>
<i>feribat</i>	<i>ferret</i>	<i>ferebatur</i>	<i>ferretur</i>
<i>ferebamus</i>	<i>ferremus</i>	<i>ferebamur</i>	<i>ferremur</i>
<i>ferebatis</i>	<i>ferretis</i>	<i>ferebamini</i>	<i>ferremini</i>
<i>ferebant</i>	<i>ferrent</i>	<i>ferebantur</i>	<i>ferrentur</i>

F u t u r u m.

<i>fěram</i>	<i>ferar</i>
<i>feres</i>	<i>fereris</i>
<i>feret</i>	<i>feretur</i>
<i>feremus</i>	<i>feremur</i>
<i>feretis</i>	<i>feremini</i>
<i>ferent</i>	<i>ferentur</i>

P e r f e c t u m.

<i>tūli</i>	<i>tūlērim</i>	<i>latus,</i>	<i>sum</i>	<i>latus,</i>	<i>sim</i>
<i>tulisti</i>	<i>tuleris</i>	<i>a, um</i>	<i>es</i>	<i>a, um</i>	<i>sis</i>
<i>tulit</i>	<i>tulerit</i>		<i>est</i>		<i>sit</i>
<i>tūlimus</i>	<i>tulerimus</i>	<i>lati,</i>	<i>sumus</i>	<i>lati,</i>	<i>simus</i>
<i>tulistis</i>	<i>tuleritis</i>	<i>ae, a</i>	<i>estis</i>	<i>ae, a</i>	<i>sitis</i>
<i>tulerunt</i>	<i>tulerint</i>		<i>sunt</i>		<i>sint</i>

P l u s q u a m p e r f e c t u m.

<i>tuleram</i>	<i>tulisse</i>	<i>latus,</i>	<i>eram</i>	<i>latus,</i>	<i>essem</i>
<i>tuleras</i>	<i>tulisses</i>	<i>a, um</i>	<i>eras</i>	<i>a, um</i>	<i>esses</i>
<i>tulerat</i>	<i>tulisset</i>		<i>erat</i>		<i>esset</i>
<i>tuleramus</i>	<i>tulisse</i>	<i>lati,</i>	<i>eramus</i>	<i>lati,</i>	<i>essemus</i>
<i>tuleratis</i>	<i>tulissetis</i>	<i>ae, a</i>	<i>eratis</i>	<i>ae, a</i>	<i>essetis</i>
<i>tulerant</i>	<i>tulissent</i>		<i>erant</i>		<i>essent</i>

*Activum.**Passivum.*

F u t u r u m e x a c t u m.

*Indicativus.**Indicativus.*

tulerim
tuleris
tulerit
tulerimus
tuleritis
tulerint

latus, $\left\{ \begin{array}{l} \text{ero} \\ \text{eris} \\ \text{erit} \end{array} \right.$
a, um
lati, $\left\{ \begin{array}{l} \text{erimus} \\ \text{eritis} \\ \text{erunt} \end{array} \right.$
ae, a

*Imperativus Infinitivus**Imperativus Infinitivus*

fer *ferre*
ferte *tulisse*
ferto *laturum, am,*
ferto *um esse*
fertote
ferunto

ferre
ferimini
fertor
fertor
—
feruntor

*Participium. Gerundium.**Participium.*

ferens, ntis ferendi
laturus, a, ferendo
um ferendum
ferendo

latus, a, um
ferendus, a, um

*volo, velle, volui, akarni.**Praesens.**Perfectum.**Indicativus**Coniunctivus**Indicativus**Coniunctivus**volo**velim**völui**voluërim**vīs**vělīs**voluisti**volueris**vult**velit**voluit**voluerit**volūmus**velimus**voluimus**voluerimus**vultis**velitis**voluistis**volueritis**volunt**velint**voluerunt**voluerint**Imperfectum.**Plusquamperfectum.**völēbam**vellem**voluëram**voluisssem**volebas**velles**volueras**voluisses**volebat**vellet**voluerat**voluisset**volebamus**vellemus**volueramus**voluisssemus**volebatis**velletis**volueratis**voluissetis**volebant**vellent**voluerant**voluissent*

Futurum.

Futurum exactum.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
vōlam		voluēro	
voles		volueris	
volet		voluerit	
volemus		voluerimus	
voletis		volueritis	
volent		voluerint	

<i>Imperativus.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Participium.</i>
nincs	velle voluisse	volens, ntis

nōlo, nolle, nolui, mālō, malle, mālui,
nem akarni. inkább akarni.

P r a e s e n s.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
nōlo	nōlim	mālo	mālim
non vis	nolīs	māvis	malīs
non vult	nolit	marult	malit
nolūmus	nolimus	malūmus	malīmus
non vultis	nolitis	marvultis	malītis
nolunt	nolint	malunt	malint

I m p e r f e c t u m.

nolēbam	nollem	malēbam	mallem
nolebas	nolles	malebas	malles
nolebat	nollet	malebat	mallet
nolebamus	nollemus	malebamus	mallemus
nolebatis	nolletis	malebatis	malletis
nolebant	nollent	malebant	mallent

F u t u r u m.

nolam	malam
noles	males
nolet	malet
nolēmus	malemus
noletis	maletis
nolent	malent

P e r f e c t u m.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
nōlūi	nōlūērim	mālui	maluerim
noluisti	nolueris	maluisti	malueris
noluit	noluerit	maluit	maluerit
noluimus	noluerimus	maluimus	maluerimus
noluistis	nolueritis	maluistis	malueritis
noluerunt	noluerint	maluerunt	maluerint

P l u s q u a m p e r f e c t u m.

nōlūēram	noluissē	mālueram	maluissē
nolueras	noluis	malueras	maluissē
noluerat	noluis	maluerat	maluissē
nolueramus	noluissemus	malueramus	maluissēmus
nolueratis	noluissetis	malueratis	maluissetis
noluerant	noluis	maluerant	maluissē

F u t u r u m e x a c t u m.

nōluero	māluro
nolueris	malueris
noluerit	maluerit
noluerimus	maluerimus
nolueritis	malueritis
noluerint	maluerint

<i>Imperativus</i>	<i>Infinitivus</i>	<i>Imperativus</i>	<i>Infinitivus</i>
noli	nolle	nines	malle
nolite	noluisse		malluisse
nolito			
nolito	<i>Participium.</i>	<i>Participium</i>	<i>ma es</i>
nolitote	nolens, ntis	<i>gerundium</i>	nines.
nolunto			

Gerundium.

nōlendi	nōlendum
nōlendo	nōlendo

eo, ire, ivi, itum, menni

P r a e s e n s.

P e r f e c t u m.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
eo	eam	īvi	īverim
is	eas	ivisti	iveris
it	eat	ivit	iverit
īmus	eāmus	ivimus	iverimus
ītis	eātis	ivistis	iveritis
eunt	eant	iverunt	iverint

46 e.

Imperfectum.		Plusquamperfectum.	
<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
ibam	irem	iveram	ivissem
ibas	ires	iveras	ivisses
ibat	iret	iverat	ivisset
ibamus	iremus	iveramus	ivissemus
ibatis	iretis	iveratis	ivissetis
ibant	irent	iverant	ivissent

Futurum.		Futurum exactum.	
ibo		ivero	
ibis		iveris	
ibit		iverit	
ibimus		iverimus	
ibitis		iveritis	
ibunt		iverint	

<i>Imperativus</i>	<i>Infinitivus</i>	<i>Participium</i>	<i>Gerundivum</i>
ī	ire	iens, euntis	eundi
īte	ivisse, iisse	iturus, 3	eundo
īto	iturum, am,		eundum
ito	um esse		eundo
itote			
eunto			

Supinum

itum

itu

fīo, fīēri, factus sum, lenni.

46 e.

Praesens.

Perfectum.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
fīō	fīam	fac- { sum	fac- { sim
fīs	fias	tus, { es	tus, { sis
fit	fiat	a, um { est	a, um { sit
fīmus	fiamus	facti, { sumus	facti, { simus
fitis	fiatis	ae, a { estis	ae, a { sitis
fīunt	fiant	sunt	sint

Imperfectum.		Plusquamperfectum.	
fīebam	fīērem	fac- { eram	fac- { essem
fiebas	fieres	tus, { eras	tus, { esses
fiebat	fieret	a, um { erat	a, um { esset
fiebamus	fieremus	facti, { eramus	facti, { essemus
fiebatis	fieretis	ae, a { eratis	ae, a { essetis
fiebant	fierent	erant	essent

Futurum.

Futurum exactum.

<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
fiam		fac-	ero
fies		tus,	eris
fiet		a, um	erit
fīemus		facti,	erimus
fietis		ae, a	eritis
fient			erunt

Imperativus.

fī
fīte

Infinitivus.

fīeri
factum, am, um esse
factum iri

Participium.

Praes. nines
Perf. factus
Fut. nines

Gerundium és Supinum
nines

Megjegyzések a rendhagyó igékhez.

1. *edo* passivumában előfordul *estur* = *editur*, 47.
ēssetur = *ēdērētur*; összetétele *comedere* = *comesse*.

2. *volo* igénél előfordulnak: *vin?* = *vis-ne?* *si vis* = *sis*, *si vultis* = *sultis* alakok.

3. *eo* igének passivumában: *itur*, *eatur*, *ibatur*, *itum est*, *eundum est* stb. is előfordulnak.

4. *eo* mintájára ragozandó *queo* és *nequeo*.

5. *fio* tekinthető *facio* ige passivumának: *arefio*, száradni, mint *arefacio* passivuma; *calefio*, melegedni, *calefacio* stb.

A hiányos igék (verba defectiva).

1. *coepi*, kezdek, *memini*, emlékszem, *odi*, gyűlölök, képezik az összes időket, melyek a perfectum tövéből képezhetők. *Memini*-nek van imperativusa: *memento*, *mementote*. *Coepi* és *odi* part. perf. *coeptus* és *osus* az utóbbi összetételekben: *perosus*. Hasonló *novi* (*nosco*) tudok, ismerek. — Passiv jelentésű *inf. passivi* mellett a *coepi* passivuma használatos: *coeptus sum es, est*: *Res in senatu agitari coepta est*, a senatusban a dolgot tárgyalni kezdték.

2. *āio*, *āis*, *āit* — *aiunt*; imp. *aiebam* stb.; perf. *ait*; — *aisne* = *ain?*

3. *inquam*, mondok, szólok, *inquis, inquit, inquitimus, inquitis, inquitunt*; impf. *inquirebat*; fut. *inquires, inquiet*; perf. *inquisti, inquit*; imperat. *inque, inquito*.

4. *fari* mondok, szólok, (*affari, praefari, profari*); praes. *fatur*; fut. *fabor*; imperat. *fare*; part. *fans, fatus, fandus*; gerund. *fandi, o, um, o*.

5. *apāge*: takarodj; *age, agile*: rajta; *avēre, āve, avēte*; *salvēre, salve, salvēte*, üdvözlégy, legyetek! *cēdo, ide vele, adj*; *quaeso, quaesumus*, kérlek, kérünk.

A személytelen igék (*verba impersonalia*).

49. 1. Időjárást jelzők: *fulgurat*, villámlik, *fulminat*, villámlik, *grandinat*, jégesik, *ningit*, havazik, *pluit*, esik, *rorat*, harmatozik, *tonat*, menydörög, *lapidat*, kőszik, *lucescit*, virrad, *vesperascit*, esteledik.

2. Erzést jelentők: *miseret*, szánok, *piget*, röstellek, *poenitet*, megbánok, *pudet*, szégyellek, *taedet*, undorodom, *decet*, illik, *dedecet*, nem illik, *libet*, tetszik; és *licet*, szabad, *oportet*, kell.

3. Személyes alakokban is (de gyakran más jelentésben) fordulnak elő: *accedit*, hozzájárul, *accidit*, meg-esik, *contingit*, *evenit*, történik, *fit*, lesz, *pertinet*, illet, *conducit*, *expedit*, használ, *iuvat*, *delectat*, jólesik, *convēnit*, illik, *constat*, bizonyos, *apparet*, *liquet*, *patet*, világos, *sufficit*, elegendő, *superest*, még hátra van, *fallit*, *fugit*, *praeterit me*, kikerüli a figyelmemet, *placet*, jónak látszik, *praestat*, jobb, *restat*, hátra van, *vacat*, nincs.

4 *interest*, *refert*, érdekemben van.

5. Intransitív igék passivumainak egyes 3-ik személye: *concurritur*, összecsapnak, *vivitur*, élnek, *pugnatur*, harcolnak, stb.

A szóképzésről.

50. A származtatott szavakat *verbalia*-knak szokás nevezni, ha *igékből*, *denominativa*-knak, ha *nevekből* származnak. Vannak tehát: substantiva verbalia, substantiva denominativa, adiectiva verbalia, adiectiva denominativa, stb.

A substantiva denominativa-kból kiemeljük:

a) a kicsinyítő főneveket (*substantiva diminutiva*), melyeknek nemére nézve megjegyzendő, hogy az megegyezik az alapszó nemével: *homunculus*, *ocellus*, *muliercula*, *puella*; *oppidulum*,

b) a *patronymica* az apának vagy az ősök egyikének nevéből görög mintára képezett főnév a fiú, leány, vagy utód megjelölésére: *Aeneādes*, *Pelīdes*, *Tyndaris*, stb.

A képzett igék osztályából kiemeljük a következőket:

a) *verba frequentativa*, gyakorító igék: *clamitare*, kiabál, *lectitare*, olvasgat, *dictare*, mondogat, *dictitare*, mondogat,

b) *verba desiderativa*, melyek vágyat fejeznek ki az után, a mi a tőszóban ki van fejezve: *esurire*, éhezni,

c) *verba deminutiva*: *cantillare*, dalol, *conscribillare*, befirkál,

d) *verba inchoativa*, kezdést jelentő igék: *ingemiscere*, sóhajt, *obdormiscere*, elaludni,

e) *verba intensiva*, melyek a cselekvés erős voltát fejezik ki: *clamitare* erősen kiáltani, *imperitare*, parancsol.

A szóösszetételről.

Nem valódi összetételek: *respublica*, állam, 51.
iusiurandum, eskü, *rosmarinus*, rozmarin, *decemviri*,
senatusconsultum, senatusi határozat, külön is írhatók:
res publica, stb.

A valódi összetételeknél a második rész az *alapszó*, az első rész az alapszó *közelebbi meghatározása*. A két részt kötőhangzó kapcsolja egymáshoz (i, o, u). A kötőhangzó elmarad, ha a második rész magánhangzóval kezdődik.

1. Ige igével: *arefacio*, szárítok, *assuefacio*, szoktatok, *commonefacio*, emlékeztetni, *labefacio*, megingatni. Mindig *facio* vagy *fio* az alapszó.

2. Adverbialis összetételek: *convoco*, összehívni, *perbrevis*, igen rövid.

3. A két rész között függés viszonya van, mint ige és tárgy, birtokos és birtok között: *armiger* (*arma gerens*), fegyverhordozó, *particeps*, részes, *agricola*, földműves, *fratricidium* (*fratris caesio*), testvérgyilkosság, *gallicinium* (*gallorum cantus*), hajnal, (a mikor a kakas szól).

4. Privativ (fosztó) összetételek: *amens*, demens, esztelen, *expers*, nem részes, *exlex*, törvényen kívül álló, *informis*, alakatlan, *inermis*, fegyvertelen.

5. Birást fejeznek ki: *magnanimus* (*magnum animum habens*), nagylelkű, *bidens*, két fogú, *quadrupes*, négylábú.

Mondattan.

Az egyszerű mondat.

52. A mondat részei: az állítmány, az alany; az állítmánykiegészítő, a tárgy, a részes tárgy, a határozó; a jelző (és az értelmező).

Hogy a mondat szerkezetét jól megérthessük, összeállítjuk a mondatrészeket; ebben eljárásunk a következő: kikeressük az állítmányt; az állítmány felismerhető abból, hogy annak *verbum finitum*nak kell lennie. *Verbum finitum*nak nevezzük az ige összes alakjait az *indicativusban*, *coniunctivusban* és az *imperativusban*; csak ritkán áll az állítmány *infinitivusban* t. i. ha az író élénk elbeszélésben egymást gyorsan követő eseményeket ír le (*infinitivus historicus* l. 112).

Az állítmány néha egészen hiányzik. Leggyakrabban marad ki az *est* és a *sunt* közmondásokban és rövidséget kedvelő íróknál. Továbbá elhagyja a latin a *mondást* jelentő igéket az idézetek mellől. Gyakran használt mondásokban is elmaradhat a könnyen odagondolható állítmány: *Kéz kezet (mos); manus manum.*

Az alany felismerhető abból, hogy a *ki?* *mi?* kérdésekre felel, *nominativusban* álló főnév, főnévi névmás vagy főnév értelmében használt melléknév, esetleg *infinitivus*. Alany nincs a mondatban, ha az állítmány személytelen ige. Az alany el szokott maradni, ha az személyes névmás vagy ha az könnyen kiegészíthető.

Az alanyhoz, ha az főnév, és általában minden mondatrészhez, mely főnév, tartoznak: a *jelző* (*attributum*) és az *értelmező* (*appositio*). Vannak melléknévi, számnévi és birtokos jelzők.

Az állítmányhoz és minden mondatrészhez, mely ige, tartoznak: az állítmánykiegészítő, a tárgy, a részes tárgy és a határozó.

Az állítmánykiegészítő.

A magyarban csak a *van*, *lesz* és *marad* igék 53. mellett áll állítmánykiegészítő. A latinban a következő igék mellett áll állítmánykiegészítő vagy, mint szokás mondani, *kettős nominativus*: *sum, fio, evado, existo, nascor, maneo, morior, videor, appareo* és mondást, vlminek tartást, választást, kinevezést jelentő igék mellett, melyek passivumban állanak, mint: *nominor, vocor, appellor, dicor, putor, habeor, ducor, existimor, declaror, renuntior*.

Az állítmánykiegészítő megegyezik az alanyval, a mennyire lehet, nemben, számban és esetben. Ha az alany mutató- vagy kérdőnévmás, akkor az *alany* veszi fel az állítmánykiegészítő főnév nemét: *ez az én véleményem, haec* (nem *hoc*) *est mea sententia*. Néha a melléknév *semleges neme* áll mint kiegészítő him- vagy nőnemű alanynál: *turpitudine peius est, quam dolor*, a gonoszság nagyobb baj, mint a fájdalom.

Ha egy alany egyesszámban áll s mégis többséget jelent (a gyűjtőneveknél), az állítmány többesbe jó. Ha egy nőnemű vagy semlegesnemű szó férfit jelöl, az állítmány himnemű. (*Constructio ad intellectum*.)

Ha több alany van, az állítmánykiegészítő: 1. *többes himnembe* jó — feltéve, hogy az alanyok különféle nemű személyek, 2. *többes semlegesbe* jó — feltéve, hogy az alanyok dolgok nevei, 3. *megegyezik* a legközelebb álló alanyval.

A jelző (*attributum*).

A melléknévi és számnévi jelző megegyezik főnévével nemben, számban és esetben. Ha egy jelző két vagy több főnévhez tartozik, akkor ez a legközelebb álló főnévvel egyezik és vagy az első főnév mellett vagy az utolsó főnév után áll vagy minden főnévnél ismételtetik. Ha ismét két jelző egy főnévhez tartozik s ezek a főnevet egyenlő mértékben jelzik, a kettő közé *et* teendő: *egy tágas fényes ház: domus ampla et magnifica*. Adverbium vagy adverbialis (prae-positiós) kifejezés rendesen nem áll jelzőként. — De előfordul: 1. oly főneveknél, melyekből még kiérezhető az ige: *reditus ad Antonium*; 2. érzelmet jelentő főneveknél: *amor erga deum*; 3. származást jelentő főneveknél: *homo de plebe*; 4. ha az adverb. kifejezés 54.

55—57.

a főnév és jelző közé kerül: *multae in Graecia urbes*. — Szeret a latin az adverbális kifejezéshez egy oda illő participiumot kiegészíteni vagy az adverbialis kifejezést melléknévvel (participiummal) helyettesíteni: *pugna ad Cannas commissa*; *pugna Cannensis*.

55. A melléknévi és számnévi jelzőkhöz tartozik a *gen. qualitatis* és *quantitatis* és az *abl. qualitatis* (l. 81, 89).

A magyar határozót (különösen határ. igenevet) a latin gyakran jelzővel fejezi ki: *laetus*, örvendve; *libens*, szívesen; *maestus*, szomorúan; *trepidus*, félénken; *invitus*, akarata ellenére; *iratus*, haragjában; *voluntarius*, készakarva; *absens*, távollétében; *inscius*, tudtán kívül; *incolumis*, sértetlenül; *inferior*, alantabb; *summus*, tetején; *ultimus*, legvégén; *medius*, közepén; *frequens*, gyakran; *primus*, legelőbb, először stb. Figyelni kell a különbségre: *primus legi hanc epistulam*, én voltam az első, a ki ezt a levelet olvasta; *hanc primam epistulam legi*, ez volt az első levél, melyet én olvastam.

Az értelmező (*appositio*).

56. A latin *appositio* és a magyar értelmező között nincs lényeges különbség. Az *appositio*, ha lehet, megegyezik a jelzett főnévvel nemben: *Romulus, Martis filius. Aquila, avium regina*.

Eltérést a magyartól mutatnak a köv. példák:

1. *Nomen amoris* = ez a szó: szeretét; *auxilia peditum* = *segédcsapatok* t. i. *gyalogosok*; *gyalogosokból álló segédcsapatok* (a latinban birtokviszony, a magyarban nem).

2. *Urbs Roma* = *Róma városa* (a magyarban birtokviszony, a latinban nem).

A latin *appositio*t a magyarban gyakran *mint* kötőszó segítségével vagy határozóval kell lefordítani; *puerum me vidit Musa: mint gyermeket, gyermekkoromban*. A *mint* a latinra csak akkor fordítandó le: *ut, velut, tamquam, quasi* kötőszavakkal, ha az értelmező nem valódi tulajdonságot jelöl, és ha az rövidített feltételes hasonlításnak vehető: *Aegyptii canes ut deos colunt: mint isteneket tisztelik, azaz mintha istenek volnának*.

75. Az állítmány a városnevekhez járuló *appositio*val

egyezik: *Corioli oppidum captum est.* — Más főnévhez járuló appositio nincs hatással az állítmányra.

Az egyetlen eset, melyben az appositio nem áll ugyanazon esetben, mint a főnév, a városneveknél fordul elő *hol* kérdésre: *Antiochiae, (in) celebri quondam urbe.*

Az *accusativus* használata.

Sok ige, a mely eredetileg intransitív (tárgyatlan, 58. benmaradó) használható transitívumnak: *horrere, perhorrescere, reformidare*: borzadni vlmitől pl. *scelus, gonosztettől*; *ridere*: nevetni vlmin (*aliquid*); *sitire aliquid*: szomjazni vlmire; *olere, redolere aliquid*: vlmi szaga van; *sapere aliquid*: vlmi ize van; *intrare aliquid*: vlhová belépni.

Belsőtárgynak nevezzük az (akár *intransitív*) ige 59. tövéből képzett tárgyat; ez a tárgy rendesen melléknévi jelzővel van kapcsolva: *pugnam (gravem) pugnare, facinus facere, vivere (iucundum) vitam, currere cursum, iter (longum) ire.* Ilyen összeállítást szokás *figura etymologica*-nak nevezni.

Igék, melyek különben adverbialis kiegészítést kívánnak, a semleges névmást *accusativus*-ban vonják magukhoz: vlminek örülni = *gaudere aliqua re*; *de*: ennek örülök = *hoc gaudeo.* Így: *id laetor, glorior illud* = ezzel dicsekszem; *id unum te moneo* = erre az egyre intelek; *hoc tibi assentiri non possum* = ebben nem érthetek veled egyet.

Intransitív igék transitív igékké válnak, ha *circum, praeter, trans, (per, ad, in, cum, ante, prae, ob, sub, ex, inter, super)* praeposíciókkal vannak összetéve. 60. Így a magyarban is: járni, benmaradó; bejárni, átható ige: *circumire castra*, körüljárni a tábort; *circumvenire hostes*, megkerülni az ellenséget; *praeterfluere urbem*, a város mellett elfolyni; *transire Alpes*, az Alpokon átkelni; *conscendere navem*, hajóra szállani; *inire proelium*, csatát kezdeni; *subire poenam*, a büntetést megkezdeni.

Két *accusativus*-t vonnak magukhoz: *transducere, 61. traicere, transportare*: *Copias traiecit Hellespontum* = csapatait átszállította a Hellespontuson: *traiecit Hellespontum* második acc. nélkül = átkelt a H.-on.

Két *accusativus* áll a következő kifejezésekben: *celare alqm aliquid* = vlki előtt eltitkolni vlmit;

62—65.

docere aliquem aliquid = tanítani vkít vlmire; *poscere, flagitare aliquem aliquid* (v. *aliquid ab aliquo*) = követelni vlmit vlkitől.

Doceo mellett állhat *inf.* is: *doceo aliquem Latine loqui*, tanítok vkít a latin nyelvre. *Docere alqm de re* = értesíteni. *Vlkit tanítani fegyverforgatásra, lovaglásra, zenére*: *docere aliquem armis, equo, tibiis, fidibus*. *Doceo* passivumá helyett: *discere aliquid ab, institui aliqua re, erudiri (in) aliqua re*. *Postulare alqd ab aliquo* = követelni vlmit vlkitől; *petere alqd ab aliquo*, vkít vlmire kérni; *petere aliquid*, vlmit elérni, iparkodni vlmire; *precari alqd ab aliquo*, kérni; *orare, rogare aliquem, ut* vagy *ne*; *rogare auxilium*, segítséget kérni, *orare pacem*, békét kérni. — *Interrogare, rogare*, kérdezni, *alquem de re*; *sententiam rogare alqm*, vlkinék véleményét kikérni; *quaerere aliquem*, vlki után kérdezősködni; *quaerere alqd ex, ab* és *de aliquo*, vlmi után kérdezősködni vlkinél.

62. Kettős accusativus áll a nevezést, kinevezést, választást, tevést, tartást jelentő igék mellett: *appello, nomino, voco, dico, facio, efficio, creo, eligo, declaro; duco, existimo, habeo, puto, cognosco*, stb. Ilyenek még: *se praestare, praeberere, ostendere* = mutatkozni; *certiorem facere (alcius rei, de quâ re)* = értesíteni; *reddere* mellett a második acc. csak melléknév lehet.

63. Szégyellek vlmit, *pudet me alcius rei*; röstellek, *piget me alcius rei*; megbánok vlmit, *poenitet me alcius rei*; unok vlmit, *taedet me alcius rei*; megszánok vkít, *miseret me alcius*.

Me iuvat, örömet okoz, jól esik nekem; *me fugit, me praeterit*, kikerüli a figyelmemet, rejtve marad előttem; *me decet, dedecet*, illik, nem illik hozzám.

64. *Ulcisci aliquem*, jelenthet: 1. egy sértett emberért boszút állni, 2. a sértőt megbüntetni. *Minari és minitari alui*, fenyegetni vkít; ha az, a mivel fenyegetünk, eszköz, akkor áll *abl. pl. gladio*, karddal; ha az, a mivel fenyegetünk, büntetés, csapás, akkor kell *acc. pl. mortem*, halállal; *bellum*, háborúval. *Timere, metuere, aliquem*, félni vlktől; *alui*, féltetni vkít. *Consulere aliquem*, vlkinek tanácsát kikérni; *aliquid*, vlmit megfontolni; *alui* vlkiről gondoskodni; *in aliquem (superbe, violenter)* bánni vlkivel. *Cavere alqd aliquem* vlmitől, vlkitől óvakodni.

65. Az accusativus irányt jelöl, *hová?* kérdésre a városok és kisebb szigetek neveinél praepositio nélkül.

Romam = Rómába. Így *domum* (többről *domos*), haza, *rus*, falura. *Ad Romam* = R. felé, közelébe, vidékére, vidékén.

Kikötni *vlhol*: *appellere navem ad locum*. Találkozni *vlhol*: *convenire in locum*. Megérkezni a városban: *pervenire in urbem*. Azt híresztelték Rómában: *nuntiatum est Romam*.

Az accusativus kifejez térben és időben való *ki- 66.*
terjedést e kérdésekre: *mily hosszú? mennyire?* mily sokáig? meddig? *Multa saecula* = sok századon át. Allhat *per is*: *per quinque horas*. Időhatározásnál *abl.* *is*: *pugnatum est quinque horis*. 10 láb magas: *decem pedes altus*. 20 éves: *viginti annos natus* (és *gen. qual.*: *viginti annorum*). 20 évnél idősebb: *maior quam viginti annos natus*.

Az accusativus használtatik *felkiáltásoknál*: *Me 67.*
miserum! Oh, én szerencsétlen!

Az accusativus adverbialis értelemben; *id temporis 68.*
= *eo tempore*; *id aetatis* = *ea aetate*; *maximam partem* = legnagyobb részt.

Accusativus Graecus előfordul *abl. limitationis* értelmében költőknél (l. 90.), *pl. os humerosque deo similis*, arczra és termetre az istenhez hasonló.

A *passiv* ige, különösen a *participium*, mellett áll költőknél néha accusativus: *iuvenis vincitus manus (acc. plur.)* egy ifjú, kinek kezeit megkötözték.

A dativus használata.

Dativus áll az igék és melléknevek mellett, úgy 69.
mint a magyarban a részes tárgy.

Azon melléknevek, melyek szükségességet, hasznosságot, kellemességet, alkalmasságot, hasonlóságot, közelséget, könnyűséget és hasonlót jelentenek, dativussal állanak:

necessarius, szükséges, *utilis*, hasznos, *gratus*, kedves, *iucundus*, kellemes, *aptus*, alkalmas, *fidelis*, hű, *notus*, ismeretes, *aequalis*, *par*, egyenlő, *similis*, hasonló, *consentāneus*, hozzáillő, *contrarius*, ellenkező, *propinquus*, közeli, *vicinus*, szomszédos, *finitimus*, határos, *affinis*, *cognatus*, rokon, *facilis*, könnyű.

Similis mellett a személy *genitivus*-ban a tárgy *dat. 70.*
v. gen.-ban áll. — *Szent vlkinek*: *gen.* és *dat.* — *Utilis*, *aptus*, *idōneus* etc. mellett *mire* hasznos, alkalmas *ad* és *acc.*

71—76.

71. Dativus áll a magyar tárgy helyén: *parcere*, kimélni; *persuadere*, rábeszélni; *obtreclare*, ócsárolni; *invidere*, irigyelni; *mederi*, gyógyítani; *maledicere*, átkozni; *minari*, (l. 64.); *timere*, (l. 64.); *temperare*, mérsékelni (*irae*). Ezeknek passiv szerkezete személytelen; engem kimélnék: *mihi parcitur*; téged rábeszéltek: *tibi persuasum est*. — Meg vagyok győződve: *mihi persuasi, persuasum mihi est*.

Dativus áll határozós kifejezés helyén: *nubere*, férjhez menni vlkihez; *studere*, törekedni vlmire; *supplicare*, könyörögni vlkinél; *vacare*, ráérni vlmire.

72. Az *ad*, *ante*, *cum*, *in*, *inter*, *ob*, *post*, *prae*, *sub*, *super* praepositiókkal összetett igék dativussal állanak. — Gyakran azonban ezen igék, különösen tisztán helyi viszony kifejezésére megkívánják a praepositíós kiegészítést: *accedere ad*, vlkihez lépni; *adesse alcu*, segíteni; *inferre bellum alcu*, háborút indítani; *interesse pugnae*, résztvenni; *consociare cum*, egyesíteni; *comparare alcu* vagy *cum alquo*, összehasonlítani; *praeesse, praeficere alicu*, élén állani, élére tenni.

73. Kétféle szerkezet: *alicu alquid* vagy *alquem aliqua* re van a következőknél: *dono*, ajándékozok, *circumdo*, körülveszek, *aspergo*, behintek, *induo*, magamra öltök, *exuo*, levetek, *impertio*, juttatok.

74. *Patri est domus*, atyámnak van háza, mint a magyarban. — Szellemi és testi tulajdonságokról *esse* v. *inesse in alquo* használatos. — *In rege magnum consilium* (nagy belátás) *erat* vagy *inerat*; de így is: *rex magno consilio erat* (l. 89.).

Est mihi nomen Gaius v. *Gaio*; *datum est ei nomen Gaius* v. *Gaio*; *dabant ei nomen Gaio* v. *Gaium*.

A *dativus ethicus* a beszélő vagy megszólított részvételét fejezi ki. *At tibi repente venit Caninius*: Hirtelenül megjön C. (képzeld csak = *tibi*).

75. Kettős dativus: *esse* szolgálni vlmire; *dare, ducere, tribuere*, (*laudi, damno*) tulajdonítani, betudni vlmül; *dare, adni* vlmül (*dono*); *venire, mittere, (auxilio)* jönni, küldeni. (*Dativus finalis*). Ilyen *dat. finalis* még: *comitia consuli creando, decemviri legibus scribundis* (l. 118.).

76. A *passivum* mellett *ab* és *abl.* helyett áll néha *dativus*, különösen költőknél. *Mihi causa suscepta est*, én elvállaltam az ügyet. — A part. fut. pass. (*gerundivum*) mellett rendes a dativus: *mihi faciendum est*, nekem tennem kell (l. 45.).

A genitivus használata.

A genitivus a főnévnek, melléknévnek és igének 77. kiegészítéséül szolgál.

Mint főnévi kiegészítő fordul elő a *gen. explicativus*, *subiectivus*, *obiectivus*, *qualitatis*, *quantitatis*, *partitivus*.

Mint melléknévi kiegészítő a *gen. obiectivus*.

Mint igekiegészítő fordul elő a *gen. obiectivus*, *criminis*, *pretii*, *possessivus*, *qualitatis*.

A *gen. explicativus* egy alárendelt fogalmat egy 78. feléje rendelt fogalomhoz köt: *virtus iustitiae*, *nomen patris*, *auxilia peditum* (l. 56.).

A *gen. subiectivus*. Fogalmak, melyek alany és 79. állítmány viszonyában állanak egymáshoz, genitivussal kapcsoltnak egymáshoz: *admiratio hominum*, *terror belli* (= *homines admirantur*, *bellum terret*).

A *genitivus subiectivus*-hoz számítható a *gen. possessivus*, melynél a genitivusban álló szó birtokos alanynak fogható fel: *Caesaris domus* (= *Caesar habet domum*); a *gen. auctoris* v. *causae*, melynél a genitivusban álló szó létrehozó, okozó alanyak vehető: *terror belli* (= *bellum est causa terroris*); *leges Caesaris* (= *C. est auctor legum*).

A *gen. obiectivus*. Fogalmak, melyek ige és 80. tárgy viszonyában állanak, szintén kapcsolhatók genitivussal: *admiratio naturae* (= *naturam admiramur*); *desiderium urbis*, a város utáni vágy; *litterarum studium*, a tudományokra való törekvés; *abstinentia vini*, a bortól való tartózkodás.

A *gen. obi.* helyett állhat praepositíós kifejezés (l. 54.); *kell* praep. kifejezés *meus*, *tuus*, stb. után; *meus erga te amor*, *nostra in amicos benevolentia*.

A személyes névmás *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri* alakjai *gen. obi.*-ként használandók: *memoria nostri*, *desiderium tui* (= a te utánad való vágy); mig: *desiderium tuum* (= a te vágyad vlmi után: *alicuius rei*).

A *gen. obi.* helyett állhat melléknév v. névmás: *metus hostilis* (*metus hostium* helyett); *amor fraternus*; *is metus*, az e miatt való félelem; *haec ira*; *quae desperatio*.

A *gen. qualitatis* megfelel a magyar -u, -ű, végű 81. melléknévnek: *res magni momenti*, nagy fontosságú dolog; *vir durae severitatis*; az ilyen fajta, mennyiséget kifejező genitivus a *gen. quantitatis*: *iter unius diei*, egy napi út, *vir viginti annorum*, húsz éves férfi.

82—86.

82. **Genitivus partitivus** az egész megjelölésére mennyiséget és mértéket kifejező főneveknél: *multitudo hominum*, sok ember, *magna vis frumenti*, sok gabona; közép- és felsőfokoknál: *maior fratrum*, *praestantissimus oratorum*; számneveknél: *tertius regum*, *solus omnium*; seml. főnévi névmásoknál, *nihil praemii*, *tantum spei*, *aliquid roboris*; adverbiumoknál, *satis eloquentiae*, *ubi terrarum*. — Gen. part. helyett állhat: *ex*, *de*, *inter*, *in* számneveknél (*unus*-nál mindig: *unus ex captivis*); comparativusoknál, *minor ex duabus filiis* és superlativusoknál. — 3. decl. tartozó melléknév nem állhat gen. part.-ban: *nihil memorabile*, *quid melius*; *de*: *nihil novi* v. *novum*, *plus veri* v. *verum*.

83. Azon **melléznevek** mellett, melyek vágyódást, emlékeztést, tudást, jártasságot, vlmiben való részességet, bőséget és hiányt kifejeznek, **genitivus obiectivus** áll: *studiosus sapientiae*, bölcsesség után törekvő, *memor beneficii*, a jótéteményre emlékező, *coniurationis conscius*, az összeesküvésbe beavatott, *multarum rerum p̄ritus*, nagytapasztalatú, *particeps gloriae*, a dicsőségben részes, *plenus vini*, borral telt. Egyes *praes. participiumok* is, melyek állandó tulajdonságot jelentenek, gen. obiect.-sal állnak: *amans patriae*, hazaszerető, *appetens gloriae*, dicsőség után vágyódó, *veritatis diligens*, az igazságot szerető, *sitiens virtutis*, az erény után szomjúhozó, *patiens frigoris*, hideget tűró (l. 113.).

84. **Genitivus obiect.** áll oly **igék** mellett, melyek emlékeztést és feledést jelentenek: *meminisse*, *reminisci*, *oblivisci* mellett a személy *genitivus*-ban, a tárgy: *gen.* v. *acc.*; *recordari* mellett a személy *de* és *abl.*, a tárgy *acc.*-ban áll; *venit mihi in mentem alicuius*, eszembe jut nekem vlki; *admonere*, *commonere*, *commonefacio alquem de re* v. *alcius rei*, emlékeztetni. A semleges névmások nem jönnek *genitivus*-ba: *id*, *hoc*, *illud*, *multa*, *omnia memini*, *oblitus sum* (l. 59.).

Genitivus áll: *piget*, *pudet*, *poenitet*, *taedet*, *miseret* mellett a tárgy jelölésére (l. 63.).

85. A **vádolást**, **elítélést**, **felmentést** jelentő igék mellett **gen. criminis**: *accuso*, *incuso*, vádoló, *convinco*, *coarguo*, vlkire rábizonyítok vlmit, *damno*, *condemno*, elítélek, *absolvo*, *libero*, felmentek. *Capitis* v. *capite damnare* = halálra ítélni.

86. Az **adást**, **vévést**, **kerülést**, **kibérlést** jelentő igék mellett: *pluris*, *minoris*, *tanti*, *quantum* **gen. pretii**.

A *becslést, érést* jelentő igék mellett *duco, facio, puto, aestimo, pendo; sum: magni, permagni, pluris, maximi, plurimi, parvi, minoris, minimi, tanti, quanti.*

Interest és *rēfert* mellett a személy, kinek érdekében van valami, *genit.*-ba jön (de *meā, tuā, suā, nostrā, vestrā*); a mi érdekében van: függő kérdés, infinitivus, acc. c. inf. vagy seml. pronom. nominativusával van kifejezve; néha *ut* v. *ne* és coniunctivus, sohasem pusztá főnévvel.

Esse és *feri* mellett a genitivus birtokot, **tulaj-** 87.
donságot, kötelességet fejez ki, *gen. possessivus: est imperatoris; de: meum, tuum est.*

Az 1. és 2. decl.-hoz tartozó egyesszámú város- 88.
nevek **hol** kérdésre a genitivus alakját mutatják (tulajdonképen *locativus*): *Romae, Corinthi.* De: *in urbe Roma, Romae, in urbe opulentissima.* Ilyen *locativus* még: *domi, humi, ruri, domi bellique.*

Az *ablativus* használata.

Az *ablativus* főleg az igének és a melléknévnek, 89.
ritkán a főnévnek szolgál kiegészítéseül.

Az **abl. qualitatis** mint a *gen. qual.* lehet jelző és állítmányi kiegészítő: *vir magna sapientia, homo humili statura* (= kicsiny); *Caesar nigris oculis fuit* (= fekete szemű).

Melléknevek és néha igék mellett fordul elő a 90.
megszorítás megjelölésére az **abl. limitationis** (-ra, -re nézve): *eloquentiā praestantissimus* (ékes szólásban kiváló); *maior natu; homo natione Germanus.*

A *comparativus* mellett az **abl. comparisonis**: 91.
Tullus ferocior erat Romulo (v. *quam Romulus*) l. 124.

A *plus, amplius, longius, minus* szavak után a *quam* egyszerűen elmarad: *pestilentia plus trecentos vires consumpsit*, több mint háromszáz polgárt.

Ablativussal (causae) áll: *fisus, confisus, fretus*, 92.
megbízó, bizva, megbízva vlmiben, *dignus*, méltó, *contentus*, megelégedett, *aeger*, szenvedő, gyengélkedő, *indignus*, nem méltó, *anxius*, aggódó, *maestus*, szomorú, *laetus*, vidám.

A *praepositio*val vagy pusztá *ablativussal (separationis)* áll: *alienus*, idegen, *purus*, tiszta, *immunis*, 93.
ment, *liber*, szabad, *vacuus*, üres.

A következő **igék** mellett áll *abl. obiectivus: utor*, használok, *fruor*, élvezek, *fungor*, állásban vagyok,

94—98.

potior, hatalmamba kerítek, *vescor*, eszem, (de: *rerum potiri*, a főhatalmat kézrekeríteni).

94. **Abl. separationis**, a tárgy *ab*, *ex*, *de* praepositióval vagy pusztá ablativussal, a személy mindig *ab* praepositióval: *abstinere iniuria*, igazságtalanságtól tartózkodni, *loco movere*, helyéről eltávolítani, *ex urbe depellere*, a városból elűzni, *cedere (e) loco, urbe*, távozni egy helyről, a városból, *cedere (e) vita*, kimúlni, *excedere (ex) pugna, proelio*, a harczból távozni; de csak: *abdicare se magistratu*, hivatalról lemondani.

95. **Abl. originis**: *ortus, prognatus, (genitus, satus, natus, editus)* mellett a szülő, család, rend pusztá ablativusba jó; az anya pusztá abl. vagy *ex*; ősöktől való származás: *ab aliquo*; képes értelemben *ab* és *ex*.

96. **Abl. mensurae**: mennyivel kisebb, nagyobb vmi? comparat., superlativus és igék mellett: *superare, antecellere*, felülmúlni, *malle*, inkább akarni, *antecedere*, megelőzni, *decem pedibus altior*, tíz lábbal magasabb, *multo maior*, sokkal nagyobb, *tanto optimus*, annyival legjobb; *paulo, quanto, aliquanto; paucis diebus post, ante (később, előbb)*. — Az igék mellett állhat: *tantum, quantum, multum*.

97. **Abl. copiae és inopiae** bőséget, megtöltést, szűkölködést jelentő igék mellett: *abundare, redundare, affluere, circumfluere*, bővelkedni; *carere, vacare, egere, indigere*, szűkölködni; *com-, ex-, im-, replere*, megtölteni; *orbare, privare, spoliare, nudare, exuere*, megfosztani.

Genitivussal állhatnak: *com-, re-, implere; egere és indigere*.

Hasonló jelentésű melléknevek közül genitivussal áll: *plenus, inops, fertilis; abl.-sal: onustus, praeditus, frequens, refertus, purus, nudus, orbis*.

Opus est személytelenül: *mihi opus est libris*, szükségem van könyvekre; személyesen: *mihi opus sunt libri*. — A mire van szükség, lehet kifejezve inf., acc. c. inf.-val.

98. *Hol?* kérdésre *in* és **abl. loci**. — *In* nélkül: 1. *locus, pars* és főnevek *totus*-sal: *tota urbe, toto orbe terrarum; dextra (parte)*; 2. *se tenere (castris, oppido)*, tartózkodni; 3. a mozgást jelentő igéknél (*merre?* kérdésre): *ibam via sacra*, a szent úton mentem; *media urbe pergunt*, a város közepén mennek; 4. városnevek (1. 2. decl. plur. és 3. decl.): *Athenis, Tarquiniis, Neapoli*.

in és *abl.* áll *ponere, locare, collocare, statuere, constituere*, helyezni vlhová; *consistere*, megáll, *subsistere*, letelepedik, *figere*, letűz, *insculpere*, belevés, *inscribere*, beleír, *imprimere*, belenyom, *numerare*, számít.

Mikor? kérdésre *in* nélkül **ablativus temporis.** — 99.
In praepositio kell: 1. számhatározóknál: *bis in die, ter in anno*; 2. jelző nélküli korhatározásoknál, hivatalok jelölésénél: *in pueritia, in senectute, in consulatu* (de *prima pueritia, primo consulatu*); 3. állapothatározóknál: *in fame*, éhség idején, *in tempore*, kellő időben; *bello*, a háborúban; *in bello*, háborús időkben; *in proelio*, a csata alatt, *proelio*, csatában.

Az eszközhatározás történik praepositio nélkül 100.
abl. instrumenti által. A cselekvő személy, ki által történik vlmi, *ab* és *abl.*-sal van kifejezve: *Oculis cernimus*, szemünkkel látunk; *lapide ictus*, kőtől sújtott; *a Romulo condita*, Romulustól alapított; *mundus a deo creatus*, az istentől teremtet világ.

A vásárlást, eladást, bérbeadást jelentő igék 101.
 mellett az ár **abl. pretii**-vel van kifejezve: *magno, permagno, plurimo, parvo, minimo, auro, magna pecunia, duobus talentis*, l. még 86.

Az **abl. modi**-nál kell *cum*, ha a módhatározó 102.
 pusztá főnév: *cum dignitate vivere*, méltósággal élni, *cum celeritate volare*, sebesen röpdülni; *cum voluptate legere*, élvezettel olvasni. *Cum* állhat, el is maradhat, ha a módhatározó jelzős főnév: *summa (sum) dignitate vivere, incredibili (cum) celeritate volare*. Nem kell *cum*: 1. módot, szokást jelentő főneveknél: *modus, ratio, ritus, mos, consuetudo*, s azonkívül *animus, mens, consilium* szavaknál; 2. *nullus*-sal összetett kifejezéseknél; 3. *iure, iniuria, lege, ratione ac via* (= annak rendje és módja szerint), *ordine, auspicio, silentio*.

Az **abl. causae** rendesen praepositio nélkül áll. 103.
 Különösen megjegyzendő, hogy pusztá *abl. causae* áll: *dolere*, fájdalmat érezni, *gaudere, laetari*, örülni, *exultari*, ujjongani, *delectari*, gyönyörködni, *maerere*, szomorkodni, *angi*, aggódni; *laetus*, örvendő, *maestus, tristis*, szomorú, *anxius*, aggódo mellett (l. 92.). Az érzelmet kifejező *abl. causae* mellett kiegészítésül szolgál rendesen egy part. perf.: szeretetből = *amore impulsus*; kapzsiságból = *aviditate motus*; *superbia elatus*; *metu perterritus*; *stultitiā occaecatus*, mely a magyarban fordítatlan marad.

104. Az **abl. absolutus** tulajdonképen participiális jelzővel ellátott *abl. temporis*, *abl. causae* vagy (ritkábban) másféle ablativus. A magyarban megfelel az *abl. abs.*-nak valamilyen határozós kifejezés vagy mellékmondat. *Sole orto*, nap kelte után; *regibus exactis*, a királyok elüzetése után; *eo nuntio allato*, erre a hírre. A magyar (idő, okhatározó) mellékmondat csak akkor fordítható *abl. abs.*-sal, ha nincs ugyanazon alanya mint a rákövetkező főmondatnak. *Miután Xerxes megölte a papokat, Athent felégette.* Hogy *abl. abs.* alkalmazható legyen, átalakítandó a mellékmondat, mert egy alany van a fő- és mellékmondatban. *Xerxes, miután a papok megölettek, Athent felégette.* *Xerxes interfectis sacerdotibus Athenas incendio delevit.* Okhatározó mondatral fordítható: *Homines timoris expertes esse debent deo res humanas moderante: Mint-hogy isten intézi az emberek ügyeit, félelem nélkül lehetnek.* Fordítható az *abl. abs.* megengedő, feltételes mondattal is.

A participium helyett áll az *abl. absolutus*-ban néha valamely állapotot jelentő melléknév (*vivus*, *superstes*, *invitus*, *propitius*, *insciens*, *ignarus*, *salvus*, *incolumis*) vagy cselekvő személyt, életkort, hivatalt jelentő főnév (*dux*, *adiutor*, *comes*, *auctor*, *testis*): *Hannibule vivo*, Hannibal életében, *patre ignaro*, atyja tudtán kívül; *quo duce*, kinek vezérlete alatt; *Cicerone consule*, Cicero consulsága alatt.

Az ige.

Activum és passivum.

105. A latinban gyakoribb a *passivum* mint a magyarban. — A hol a magyarban általános alany van, a hol a magyarban az alany élettelen tárgyat vagy elvont fogalmat jelentő főnév, ott a latin *passivum*-ot használ: *mondják: dicitur, dicuntur*; — *Caesar bátorsága és belátása győzte le Galliát: Galli virtute ac consilio Caesaris perdomiti sunt.* — A *passiv* ige mellett a cselekvő alany ablativusba jön *ab* praepositióval, ha személy; praepositio nélkül, ha nem személy. — A *part. fut. passivi* mellett nem *abl.*, hanem *dativus* áll. — Így költőknél néha *dat.* áll *abl.* helyett a *passivum* mellett (l. 76.).

A passiv ige a magyarra gyakran reflexiv (visszaható) vagy benmaradó igével fordítható: *mutari*, *változni*; *delectari*, *gyönyörködni*; *falli*, *csalódni*; *mo- veri*, *mozogni*; *augeri*, *gyarapodni*; *recreari*, *üdülni*. — Gyakran már az activumnak van visszaható értelme: *vertere* (első sorban *fordítani*), *fordulni*; *movere* (*moz- gatni*), *mozogni*; *tenere*, *tartani magát*. 106.

A passiv ige mellett költöknél néha *acc.* áll (l. 68.).

A műveltető ige passiv szerkezettel fejezhető ki gyakran; *ferri*, *magát vitetni*; *duci*, *vezettetni magát*. — A műveltető ige kifejezhető a latinban még a műveltető jelentés elhanyagolásával egyszerű igével: *Cimon pauperes mortuos suo sumptu extulit*, a szegény halottakat eltemettette. — Kifejezhető *iubeo* igével és *acc. c. inf. pass.* (l. 123.); *curare*-vel és *part. fut. pass.* (l. 116.); *concedere*, *ut-tal*; *sinere* és *acc. c. inf.- val*. Műveltető ige tagadása: *impedire*, *vetare* igékkel. Sok műveltő ige megfelel a latin egyszerű passivum- nak: *tondeor*, hajamat nyíratom, *exoror*, megkéretem magamat. 107.

A módok használata.

A magyar feltételes mód helyett a latin *indicativum* használ ezen kifejezésekben: *tudnék* (-hatnék), *possum*; *tartoznám*, *debeo*; *kellene*, *oportet*, *necesse est*; *illenék*, *decet*; *méltányos volna*, *aequum est*; *igazságos volna*, *iustum est*; *jobb volna*, *melius est*; *nehéz volna*, *difficile est*; *hosszadalmas volna*, *longum est*. — A magyar feltételes multnak itt megfelel az *ind. impf.* (*perf.*, *plusquamper.*): *aequum erat*, méltányos lett volna. 108.

NB. *Ki ne tudná?* *quis ignorat?* *Ki ne látta volna?* *quis non vidit?* *Azt gondolnám*, *arbitror*; *azt gondoltam volna*, *arbitrabar*. *Sohasem hittem volna*, *nunquam existimavi*.

A **coniunct. potentialis**: Itt kérdezhetné vlki: *hic quaerat quispiam*. — Megerősíthetném: *confirmem*. — Különös figyelmet érdemel az imperf. jelentése: *Haud facile discerneres*, nem különböztethetted volna meg. *Videres*, láthattad volna. *Crederes*, az ember azt hihette. 109.

A kívánság kifejezésére szolgál a **coni. optativus** 110. *utinam* kötőszóval és a nélkül. Tagadó szó: *ne*. — Felszólítást fejez ki a **coni. hortativus**, tagadás *ne*-vel. — Tiltás nem történik *ne* és *imperat. praesens*ssel hanem körülírással: 1. *noli fugere*, (ne menekülj);

nolite mentiri, (ne hazudjatok); 2. *ne és coni. perf.*: *ne fugeris*, *mentiti ne sitis*; 3. *ne és imperat. futuri*: *impius ne audeto placare donis iram deorum*, (istentelen ne merje . . .), ez a törvénykezés nyelve; 4. *cave credas*, ne higgyél. — **Coniunct. concessivus** néha *ut* kötőszóval: „feltéve, hogy“ „legyen bár“: *Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas, feltéve, hogy hiányzik erőd, mégis . . .* — Kétkedő kérdés kifejezésére szolgál a **coni. dubitativus**. *Quid faciam? Quo me conferam?* A *coni. impf.* jelentésére figyelni kell: *Ki hitte volna? Quis unquam crederet? Mi mást tehetett volna? Quid faceret aliud?* — **Coni. hypotheticus** a feltételes mondatokkal kapcsolt főmondatokban (l. 154.).

- III. Az **imperativus praesens** (*ama, amate — amare, amamini*) személyhez intézett egy esetre szóló parancs kifejezésére; az *imperat. futuri* törvényekben állandóan érvényes parancsok kifejezésére: *Consulibus salus publica suprema lex esto: A consuloknak legyen az állam jóléte a legfőbb törvény.*

Az idők használata.

- III2. A *praesens*ssel fejezzük ki a jelenben folyamatos cselekvést és a mindenkor érvényes állításokat. *Perf. historicum* mal egyértelmű a *praes. historicum* az előadás élénkítésére (*inf. historicus* l. 52.).

Az *imperfectum* tartós cselekvések kifejezésére, a mellékkörülmények és állapotok leírására, ismétlődő események megjelölésére; akart, de ki nem vitt cselekvések kifejezésére (*impf. de conatu*).

A *perfectum*: 1. *historicum* az elbeszélésre használt idő; 2. *logicum* (v. *perf. praesens*) kifejezi, hogy egy cselekvés a jelenben be van végezve, már többé nem folyik, eredményében most is megvan. Ez az idő valójában jelen idő, a miért is nevezik: *végzett jelennek*. — *Abiit* = most már nincs itt; *didici* = tudom; *consedi* = ülök; *dixi* = most már hallgatok.

A *plusquamperfectum* egy a múltban befejezett cselekvés kifejezésére.

A *futurum* egy a jövőben kezdő vagy folyó cselekvés kifejezésére. — A *fut. exactum* egy a jövőben befejezett cselekvés megjelölésére; előfordul a *fut. exact.* jövő cselekvés kifejezésére, ha azt biztosan és gyorsan bekövetkezőnek akarja az író odaállítani.

A participium használata.

A participium úgy használtatik, mint a melléknév, 113.
jelzőként és állítmányi kiegészítőként. — Igei természetét megtartva oly kiegészítéseket kíván maga mellé mint az ige (tárgyat, határozót). A *part. praesens* gen. obiectivussal áll (l. 83.), de accusativussal is: *gloriam appetens* = ha dicsőség után vágyódik; *gloriae appetens* = kinek állandó tulajdonsága a dicsőség utáni vágy.

A participiumok különféleképp fordíthatók, mint 114.
melléknévi és határozói igenevek; figyelmet érdemel a főnévvel való fordítás: *sol oriens* = a nap felkelte; *malum nascens* = a baj létrejött; *ab urbe condita*; *post Christum natum*; *ob Capitolium defensum* = a Capitolium megvédelése miatt; *ad liberandam patriam* = a haza megszabadítására; *in eligendis amicis* = a barátok megválasztásában.

Fordítható a participium sokszor jelző, ok, időhatározó mellékmondatokkal. A particip. perf. az *opus est* mellett főnévi jelentésű: *consulto opus est*, megfontolásra van szükség.

A *partic. fut. act.* szándékot és czélt fejez ki. *Esse* 115.
igével kapcsolva adja a coni. periphr. primát l. 44.

A *part. fut. pass. v. gerundivum* szükségességet 116.
fejez ki. *Esse* igével kapcsolva adja a coni. periphr. secundát l. 45. A tárgynak rendeltetését fejezi ki mint igekiegészítő *trado*, *mitto*, *permitto*, *relinquo*, *accipio* mellett: *pueros excolendos tradere*, a fiúkat neveltetésre átadni; *mortuum sepeliendum tradidit*, a halottat temetés végett átadta. — **Curo** és a *part. fut. pass.* a magyar műveltető igének felel meg: *regem reducendum curavit*, a kirdlyt visszavezettette (l. 107.).

A gerundium.

A gerundium megfelel a magyar *ás*, *és* végű főnévnek, declinálható; de igei természetét megtartja, a mennyiben maga mellé accusativust és határozót kíván: *ars dicendi*, ékesszólás, *cupidus imperandi*, uralkodni vágyó, *regnandi causa*, az uralkodás végett. Az *ás*, *és* végű főnév melletti jelző a latinban adverbiummal, a birtokos accusativussal fordítandó, *boldog életre*, *ad beate vivendum*; *a munka elvállalására*, *ad suscipiendum laborem*. Ha a gerundium

mellett acc. áll, szeret a latin **gerundivumos szerkezetet** használni: az acc. jön a gerundium esetébe, a gerundium helyére jön gerundivum (part. fut. pass.) és megegyezik a főnévvel: *consilium condendi urbem* helyett *urbem* jön *condendi* esetébe, gen.-ba: *urbis*; *condendi*-ből lesz *condendus* (a, um) és megegyeztetve: *condendae urbis consilium*. — *Utor, fruor, . . .* mellett szintén használja a latin a gerundivumos szerkezetet (l. 93.).

118. A gerundium *dativusa* célzt fejez ki, hivatalok nevei mellett a rendeltetést: *triumvir coloniae deducendae*; így *comitia consuli creando*; azonkívül dativust vonzó melléknevek és igék után áll: *tempus accommodatum fructibus demetendis, praeesse agro colendo* stb. — A ger. *accusativusa* csak (*ad, in, ob*) praepositiókkal használatos: *homo ad intellegendum et agendum natus est*; különösen melléknevek mellett: *idoneus, aptus, accommodatus, utilis, necessarius*. — Az *ablativus* mint abl. *instrumenti* fordul elő és *ab, de, ex, in* praepositiókkal: *docendo discimus*; *de bene vivendo disputatum est*.

119. Nem alakul át a gerundiumos szerkezet gerundivumos szerkezetté: 1. ha a gerundium tárgy a pronomen v. adiect. neutruma: *ars vera ac falsa diiudicandi*; 2. ha az átváltozás után sok *-orum, arum*, végzett volna és 3. ha a gerundium fogalmát inkább ki akarjuk emelni, mint a tárgyat; *iniurias ferendo maiorem laudem merēbēris quam ulciscendo*, nagyobb dicséretet fogsz érdemelni azáltal, hogy az igazságtalanságot elviseled mint azáltal, hogy azt megboszulod.

Megfigyelendő a személyes névmás genitivusa mellett használt *gerundivum* tekintet nélkül a számra és a nemre: *mei conservandi causa* (hím- és nőnemű); *nostri (vestri) conservandi causa* (nem: *nostri conservandorum* v. *conservandarum causā*).

A supinum.

120. A mozgást jelentő igék mellett az *um* végű *supinum* célzt fejez ki: *venatum ire*. Az *u* végű *supinum* abl. limitationis értelmében használatos: *fas, nefas*, ragozhatatlan főnevek és néhány melléknév mellett: *incredibilie dictu*, alig hihető, *visu iucundus*, szemgyönyörködtető, *aspectu turpis*, rút látvány, *intellectu difficilis*, nehezen megérthető.

Az infinitivus.

Az infinitivus előfordul mint alany és mint tárgy. 121.
Az alanyi infinitivushoz a kiegészítő accusativusba jó: *Bonum esse praestat quam bonum videri. Licet* mellett dativusba: *vobis licet fortunatis esse.* A latin használat nagyjában megfelel a magyarnak.

Az accusativus cum infinitivo.

Az acc. c. inf. megfelel a magyarban „hogy” 122.
kötszóval kezdődő mondatnak. Használatos alanyként: 1. személytelen igéknél, mint *apparet, constat, conducit, expedit, convenit, decet, placet, iuvat, nihil attinet, me fugit, me fallit*; 2. *est*-tel összetett kifejezéseknél: *aequum, par, iustum, apertum, manifestum, credibile, verum, verisimile, facile, difficile, honestum, turpe, fas, nefas, scelus, fama, opinio, spes, opus est; opus est* mellett állhat puszta inf. is; *necesse est, oportet* mellett állhat puszta inf. vagy *ut* nélkül coni. is; 3. a mondatst jelentő igéknél *est*-tel összetett *passiv* alakjainál (*traditum est, dictum erat, negari non potest*); 4. *dicitur, traditur* mellett, ha azt jelentik: *valaki* azt mondja, állítja; 5. *videtur*, ha azt jelenti helyesnek látszik; 7. *nuntiatur*, híresztelik.

Tárgyként előfordul az acc. c. inf.: 1. *érzést, észre- 123.*
vétést, gondolatst, mondatst jelentő igék mellett; 2. *volo, nolo, malo, cupio* után, ha a mellékmondat alanya más mint a főmondaté; különben puszta inf.; 3. *iubeo* és *veto* mellett acc. c. inf. *activi* áll, de ha nincs kitéve a személy, a kinek a parancs szól, akkor inf. *passivi* áll. Sohasem áll *dat.* *iubeo* és *veto* mellett; 4. *statuo, decerno* mellett acc. c. inf. gerundivi: *statueram, tibi Romae manendum esse*, elhatároztam, hogy neked Rómában kell maradnod; de lásd még 143. és 145.; 5. *sino, patior*; 6. *érzelmet jelentő* igéknél, melyeknél *quod* is állhat (l. 138.).

Az acc. c. inf.-hoz járuló összehasonlításban az 124.
alany szintén acc.-ba jó: *Scimus eum non minus avidum fuisse, quam Caesarem.* A közvetlen észrevétést (látást, hallást) jelentő igék mellett acc. c. inf. helyett gyakran acc. c. *participio* áll: *audio te canentem*, hallak énekelni, én az éneklésednek fültanúja vagyok; *audio te canere*, hallom, hogy te énekelst, énekelni szoktál.

125—129.

125. Ha azon hogy-gyal kezdődő mondatban, melyet acc. c. inf.-val kell kifejezni, feltételes mód van, a rendes acc. c. inf. helyett *futurum esse* (*fuisse*) *ut* és *coni. impf. v. coniug. periph. I. infinitivusa* áll. Tudom, hogy jönnétek: *Scio futurum esse, ut veniretis. Scio vos venturos esse. Tudom, hogy jöttetek volna: Scio futurum fuisse, ut veniretis. Scio vos venturos fuisse* (l. 156.).
126. Az acc. c. inf. futuri helyett gyakran előfordul a körülírás *fore* (*futurum esse*) *ut* és *coni. praes. v. imperf.-mal*; szükséges e körülírás oly igéknél, melyeknek nincs supinumuk: *spero fore, ut huius facti te paeniteat*, remélem, hogy te ez a tettetted meg fogod bánni; *paenitet-nek* nincs supinuma.

A nominativus cum infinitivo.

127. Látszik, hogy én helyesen cselekedtem: *recte fecisse videor*; látszik, hogy te . . . , *recte fecisse videris*. A nominativus c. inf. nevezhető személyes szerkezetnek is, mert azon ige, a melytől az egész szerkezet függ, s mely a magyarban rendszeren személytelen ige, felveszi a hogy-gyal kezdődő mondat alanyának személyét. Személyes szerkezet áll: 1. *iubeor, vetor, sinor, videor, dicor, putor, existimor, iudicor, arguor, prohibeor* mellett: *Hoc facere iubeor. Milites muros adire iussi sunt*; 2. *traditur, traduntur, fertur, feruntur* alakok mellett: *Xanthippe morosa fuisse fertur*.

A mondatok nemei.

128. A mondatok részben állító, részben tagadó mondatok. A tagadás történik *non, haud, nullus, nihil, nullo modo, nullo pacto; minime, nequaquam, neutiquam, haudquaquam* szavakkal. Két tagadás állítást ad. Megjegyzendő *nonnemo*, egyik-másik, *nemo-non*, mindenki; *nonnullus*, némelyik, valaki; *többszben*: némelyek, *nullus-non*, mindegyik, mindnyájan; *nonnihil*, valami; *nihil-non*, minden; *nonnunquam*, néha; *nunquam-non*, mindig. Általános tagadás után a *ne-quidem*, a *neque-neque* nem ad állító jelentést. A tiltásról (l. 110.).
129. A mondatok feloszthatók még: *kijelentő, óhajtó, parancsoló (tiltó)* és *kérdő* mondatokra. A kérdő mondat elején vagy kérdő névmás vagy más kérdő szócska áll: *-ne, num, nonne. -ne* után lehet

a felelet állító és tagadó; *num* után (= *talán, talán csak nem, ugy-e nem*) tagadó választ várunk; ; *nonne* után (= *nemde, ugy-e nem*) állító választ. *Numquis, numquid* = *ecquis, ecquid*.

A kettős kérdés szétválasztó kötőszavai: *utrum* — 130.
an; -ne — an, vajjon — vagy; vagy pusztán *an*, illetve a szó végéhez járuló *ne* a második részben, az első részben pedig semmi kérdőszó. Ha kettőnél több a szétválasztott részek száma, minden következő tagban *an* áll: *utrum -an -an*.

An-nal kezdődő egyszerű kérdés valójában hiányos kettős kérdés: *vagy talán?*

Az összetett mondat.

A kötőszók.

A mondatok összekapcsolása *kötőszókkal* történik. 131.
 A kötőszók *mellérendelők* vagy *alárendelők*. A mellérendelő kötőszók (*et, sed, enim, stb.*) egyenlő rangú mondatokat kapcsolnak, tehát főmondatot főmondatlal, mellékmondatot mellékmondatlal. Az alárendelő kötőszók (*cum, quamquam, ut, stb.*) mellékmondatokat hozzákapcsolnak *főmondatokhoz* vagy a főmondatokhoz közelebb álló *mellékmondatokhoz*. A mellérendelő kötőszók az egyszerű mondatban is előfordulnak és egyenlő rangú mondatrészeket kapcsolnak egymáshoz: alanyt alanyhoz, tárgyat tárgyhoz stb.

A mellérendelő kötőszók: 1. *kapcsolók* (*et, atque, ac, que, etiam, nec, neque*); 2. *választók* (*aut, vel, ve, sive*); 3. *ellentétesek* (*sed, verum, vero, autem, at, atqui, tamen, ceterum*); 4. *okadók* (*nam, a mondat élén; enim, a második helyen*); 5. *következtetők* (*ergo, itaque, a mondat élén; igitur, rendesen a második helyen*). 132.

Két vagy több mellérendelt mondatrészt a latin vagy kötőszó nélkül állít egymás mellé (*asyndeton*) vagy mindegyikhez odateszi az *et* kötőszót (*polysyndeton*). Az utolsó tag lehet *que*-vel (ritkán: *atque* és *et*) kapcsolva. — Két mellérendelt jelző közé ki-
 teendő az *et* vagy *atque*: egy hosszú veszedelmes háború: *bellum diuturnum atque perniciosum*. — Két hivatal-
 társ (consul) neve között elmaradhat az *et*: *Cn. Pompeio M. Crasso consulibus*. — Párosan felsorolt ellen-

téteknél elmarad a kötőszó: *Democritus bona mala, honesta turpia discernere poterat.*

Még pedig = et, et quidem; et is, id, et is quidem, atque is, isque.

Ac, atque (rendesen = és) jelentése: *mint* hasonlóságot, egyenlőséget vagy ellentétet jelentő szavaknál: *idem, par, dispar, alius, aequus, similis, perinde, iuxta, contra.* *Úgy* — *mint*: et — et; cum — tum.

A mellékmondatok.

A „*hogy*” kötőszóval bevezetett mellékmondatok.

133. A *hogy* kötőszóval kezdődő mellékmondat latinra fordításánál figyelni kell arra; a) *hogy* milyen mellékmondat a szóban forgó és b) *hogy* milyen szótól függ.
134. Könnyen felismerhető a *célhatározó* mondat. Benne az állítmány felszólítómódban áll s e kérdésre felel: mi célból? — Fordítandó *ut* vagy *ne* kötőszavakkal és *coniunctivussal*.
135. A *következményes* mellékmondatra ráismerünk a főmondatban levő: *úgy, annyira, olyan, akkora* vagy hasonló jelentésű szavakból. — Fordítandó: *ut* vagy *ut non* kötőszavakkal és *coniunctivussal*.
136. *Hogy* kötőszóval kezdődik a *függő beszéd (oratio obliqua)*, melynek fordításánál szem előtt tartandó: a mi az egyenes beszédben kijelentő főmondat a latinban *acc. c. inf.*-val fordítandó; másféle (tehát *kérdő, parancsoló, óhajtó*) főmondatok és a mellékmondatok állítmányai *coniunctivusba* jönnek.
137. A *függő beszéd* egy alfaja a *függő kérdés*. Allítmánya a latinban *coniunctivusba* jön.
A *hogy* kifejezendő *acc. c. inf.* és *nom. c. inf.*-val a fennebb elsorolt esetekben (l. 122—127.).
138. A *quod* használata. 1. A *hogy* kötőszóval kezdődő mondat gyakran egy a főmondatban levő mutató névmás kifejtését adja; ilyenkor *quod*-dal fordítandó: *az a körülmény, hogy* = *id* (*illud, id*), *quod*; *abból, hogy*: *inde* (*ex eo*), *quod*; *abban, hogy*: *in eo*, *quod*; *ahhoz képest, hogy*: *pro eo*, *quod*; *azért, hogy*: *propterea* (*ideo*), *quod*.; 2. a mi azt illeti, *hogy* = *quod*.; 3. *bene* (*prudenter, recte*) *facio, fit, accidit, evenit* után *quod* áll okhatározó kötőszóként. 4. *Érzelmet jelentő*

igék után: *gaudeo, laetor, aegre fero, miror* után.
 5. *Dicsérést, köszönést, vádolást* jelentő igék után: *laudo, vitupero, gratias ago, accuso* után. 6. *nisi, quod: praeterquam, quod:* kivéve, hogy; eltekintve attól, hogy. 7. *Accedit* (hozzájárul) után áll *quod* és *ut*.

A *quod* után *coniunctivus* csak akkor áll, ha a mellékmondatban másnak véleménye van kifejezve. Rendesen *coniunctivus* áll: *non quod*, nem mintha; *est quod*, van ok arra, hogy; *nihil est quod*, nincs ok arra, hogy; *quid est quod, quae causa est quod, quid est causae quod, nihil est causae quod, (nihil) habeo quod* után (I. 159.).

A *quominus* használata. *Akadályozást, elijesztést* jelentő igék után: *impedire, detertere, resistere, interdicere. Quominus* helyett állhat *ne* is és *quin*, ha tagadó szó előzte meg.

A *quin* használata. Csak tagadó főmondat után, mindig *coniunctivussal*. 1. *qui non, quod non* értelmében: *nemo est quin sciat; nihil est tam difficile quin*. 2. következményes *ut non* értelmében: *Nunquam accedo, quin . . .*; sohasem jövök hozzád, hogy ne . . . 3. A következő kifejezések után: *non dubito, quis dubitat; num quis dubitat; non multum abest; nihil praetermitto; temperare non possum; vix me contineo; facere non possum; fieri non potest*.

NB. *facere non possum ut veniam* = nem jöhetek; *facere non possum quin veniam* = jönöm kell.

A félést jelentő igék után a „hogy“ *ne*-vel fordítandó; a „hogy nem“ *ut*-tal vagy *ne* — *non*-nal. Ha a félést jelentő ige tagadva van, *ut* nem használható, hanem csak *ne non*. Ugyanígy, ha a mellékmondat tagadása csak egy szóra vonatkozik.

Az elhatározást jelentő igék: *statuere, constituere, decernere inf.*-sal állanak, ha a mellékmondat alanya és a főmondat alanya egyenlő, különben *ut*.

Ut (consecutivum) használandó: 1. a *comparativus* után: *quam ut*. 2. a következő személytelen kifejezések után: *est, így áll a dolog; futurum est, be fog következni; in eo est, a dolog annyira jutott; prope est, nincs sok hízja; fieri potest; fit, accidit, evenit, contingit, bekövetkezik, előfordul; mos (moris) est, consuetudo est, szokás; lex est, ius est; aliquis hoc habet, vlkinek az a szokása; sequitur, efficitur, ebből következik, folyik; restat, relinquitur, reliquum est, hátra van; proximum, extremum est; multum abest,*

145—148.

tantum abest; ezen utóbbi kifejezések mellett kettős *ut* áll: *tantum abest, ut probem sententiam tuam, ut eam maxime impugnandam censeam*, annyira távol vagyok attól, hogy helyeseljem véleményedet, hogy inkább szükségesnek tartom, hogy az ellen leghevesebben kikeljek.

145. *Ut (finale)* áll a következő igék után: 1. *gondoskodni*: *curare, consulere, prospicere, videre, providere, cavere*; 2. *törekedni, fáradozni*: *contendere, niti, laborare, operam dare, moliri, id agere, id spectare, cogitare, in eo elaborare*; *curae mihi est*; 3. *kívánni*: *optare* (*cupio* és *nolo* után nem áll *ut*, csak *coniunct. v. acc. c. inf.*); 4. *várni*: *expectare, opperiri*; 5. *kérni*: *orare, rogare, precari, implorare, quaeso, obsecrare, obtestari*; 6. *követelni*: *petere, postulare, flagitare*; 7. *parancsolni, megbízni*: *imperare, mandare, praecipere, praescribere, edicere, denuntiare; iubere* (ha azt jelenti: *hivatalból elrendelni*); 8. az *elhatározást* jelentő igék (l. 143. és 123.); 9. *tanácsolni*: *suadere, persuadere, auctor sum, consilium dare*; 10. *inteni*: *monere, commonefacere, hortari*; 11. *buzdítani*: *impellere, incitare, sollicitare*; 12. *kényszeríteni*: *cogere, subigere*; 13. *megindítani*: *movere, adducere, inducere*; 14. *megengedni*: *concedere, permittere, dare*; 15. *megtenni, keresztülvinni*: *facere, efficere, perficere, impetrare*; 16. *elérni*: *assequi, consequi, adipisci*.

146. *Ut nélkül coniunctivus* áll: 1. *fac, cave* után; 2. *akarást* jelentő igék után (*velle, nolle, malle*); 3. *megengedést, kérést, követelést, intést* jelentő igék után; 4. *oportet, necesse est, licet* után.

147. Az igék jelentése szerint különféle szerkezet áll a következő kifejezésekben:

persuadeo ut, rábeszélek, hogy valami történjék; *persuadeo* és *acc. c. inf.*, meggyőzők vlkit, hogy vlmi így van; *concedere* és *acc. c. inf.*, megengedem, hogy vlmi így van; *concedo ut*, megengedem, hogy vlmi történjék; *contendo* és *acc. c. inf.*, állítom, hogy vlmi van; *contendo ut*, fáradozom, hogy; *cogito* és *acc. c. inf.*, arra gondolok, hogy vlmi van; *ut*, szándékozom; *facere* és *acc. c. inf.*, feltéve, hogy; *censo* és *acc. c. inf.*, hiszem, hogy vlmi van; *censeo ut v. acc. c. inf. gerundivi*, véleményem, hogy vlmit tenni kell.

148. A *hogy* fordítható *relativ* mondattal is (l. 159.); különösen megjegyzendő: *méltó arra, hogy dignus, qui és coni.*; *igy indignus, aptus, idoneus* után is.

A *hogy* kötőszóval kezdődő mondatot lehet gyakran 149.
gerundiumos kifejezéssel is lefordítani: *Az ifjak arra törekedtek, hogy visszahívják a királyokat; regibus revocandis studebant. Arra ösztönözte, hogg lázongjanak: ad rebellandum incitavit. — Tanulunk az által, hogy tanítunk: docendo discimus.*

Az által, hogy fordítható *cum explicativummal* (l. 151.).

Az okhatározó mondat.

Az okhatározó mondat kötőszavai: *cum*, *minthogy* 150.
coniunctivussal; *quod*, *quia*, mivel, mert, *coniunctivussal* csak akkor, ha másnak véleménye van a mellékmondatban kifejezve; *quoniam*, *quando* (*quidem*) *indicativussal*.

Megkülönböztetendő az okhatározó mellékmondat az okadó kötőszóval (mert, ugyanis = *nam*, *enim*) kötött főmondattól.

Az időhatározó mellékmondat.

Cum *indicativussal* áll: 1. ha a mellékmondat 151.
tisztán időt határoz, és ha előtte a főmondatban egy időhatározás: *tum*, *eo tempore* (*die*, *anno*) ki van téve (*cum temporale*); 2. ha a *cum* jelentése: valahányszor (*cum iterativum*). Utána *indic. perfectum* áll, ha a főmondatban *praesens* áll; *plusquamperfectum*, ha a főmondatban *imperfectum*; 3. ha a *cum* kötőszóval kezdő mellékmondat a főmondat után áll és a főmondatban mondottak után valami váratlan eseményt vezet be; ilyenkor *midőn hirtelenül, egyszerre* (*repente*, *subito*) szavakkal fordítandó (*cum additivum*); 4. *cum explicativum*. *Az által, hogy ezt beismered, megengeded, hogy vétkeztél: Hoc cum confiteris, scelus te admisisse concedis.*

Cum *coniunctivussal* áll az elbeszélésben még pedig *imperf. v. plusquamperf.*-mal. Utóbbi esetben fordítható *miután*-nal.

Dum *donec*, *quoad*. 1. *Dum* *indicativi praesens*- 152.
sel áll a magyar *mult* helyén, ha a mellékmondatban egy hosszabb ideig tartó cselekvés van elmondva, melynek lefolyása alatt bekövetkezik a főmondat cselekvése: *Mig ezek a dolgok történtek Rómában, azalatt: . . . Dum haec Romae geruntur.*
2. *Dum*, *donec*, *quoad* *indicativus* bármely idejével

153—156.

áll, ha a mellékmondat cselekvése oly hosszú ideig tart, mint a főmondaté. 3. *Dum, quoad* után *indicativi perf., praes. v. fut. ex.* van, ha a főmondat tartós cselekvést fejez ki, a melynek befejezte után beáll a mellékmondat cselekvése (a magyarban: *míg nem*): *Horatius Cocles impetum sustinuit, quoad ceteri pontem irruerunt: míg a hidat le nem rombolták.* Ez esetben *coniunctivus* is áll, ha a mellékmondatnak célhatározó mellékértelme van.

153. *Postquam*, miután; *ubi, ut, simulac, ut primum, ubi primum*, a mint, a mihelyt után *indicativi perfectum* áll.

Antequam és *priusquam*, mielőtt után: 1. *indicativi praesens* áll, ha a főmondatban *praes. v. fut.* van; *coniunct. praesens* van, ha a mellékmondatban *lehetőség* van kifejezve és különösen általános állításokban; 2. *ind. perf.* van, ha a magyarban *mult* áll; 3. *coni. imperf. v. plusquamperf.* áll, ha a főmondatban *perf. historicum* van és a mellékmondatban *cél v. lehetőség* van kifejezve általában az elbeszélésben; 4. *fut. exact.*, ha a főmondatban *fut.* áll.

A feltételes mondat.

154. A feltételes mondatban és a főmondatban állhat: 1. *indicativus*. Való eset. 2. *coniunct. praes. v. perf.* Feltett (képzelt) eset, lehetőség. 3. *coniunct. imperf. v. plusquamperf.* Nem való eset, lehetetlenség. Kötőszó: *si, si non, nisi*. A *nisi* (= *hacsak nem, kivéve ha*) az egész gondolatot tagadja; a *si non* csak egy szót. *Ha pedig nem* = *si minus, sin minus, sin aliter, si contra*. *Ha csak, csak hogy* = *dummodo, dum, modo* és *coniunct.*

155. A nem való esetet tartalmazó feltételes mellékmondat után a főmondatban *indic. imperf. v. perf.* áll, ha a főmondatban: 1. ily igék állanak: lehet, kell, illik, 2. *paene, prope* adverbiumok után, 3. *gerundivum* kifejezés, 4. *coniug. periphr. activa* alkalmazásánál, 5. ha a főmondat cselekvését, mint kétségkívül biztosan bekövetkezőt akarja az író feltüntetni.

156. Ha a nem való esetet (lehetetlenséget) tartalmazó feltételes mondat, függő viszonyba kerül, akkor a feltételes mellékmondat ideje változatlan marad (l. 161.), a hozzátartozó főmondat pedig átalakul a szerint, a mint az ige, melytől függ az egész szerkezet: 1. *acc. c inf.-t* kíván (l. 125.) vagy 2. kötő-

szós (*quin, ut, ne*) kapcsolást. Ezen utóbbi esetben a főmondat *imperfectuma* marad, a *plusquamperfectum* helyére pedig — *urus fuerim, is, it* alak jö: *Nem kétkedem, hogy te segítettél volna, ha tehetted volna: Non dubito quin, si potuisses, me adiuturus fueris.*

A megengedő mondat.

Kötőszók: *quamquam* indicativussal; *etsi, tametsi*, 157. főleg indicativussal; *etiamsi* úgy szerkesztendő, mint a feltételes mondat; *quamvis, licet, ut* és *cum* coniunctivussal.

A vonatkozó (relativ vagy jelző) mondat.

A vonatkozó mondatban rendesen indicativus áll. 158. Coniunctivus, ha a vonatkozó mondatnak célhatározó, következményes, okhatározó, megengedő, feltételes mellékjelentése van.

Legati missi sunt, qui pacem peterent, . . . hogy azok békét kérjenek. — *Secutae sunt tempestates, quae hostem a pugna prohiberent: . . .* (olyan) zivatarok, hogy azok az ellenséget a harcban megakadályozták.

Coniunctivus áll oly vonatkozó mellékmondatokban, melyek szorosan csatlakoznak egy *acc. c. inf.*-hoz vagy egy *coniunctivusban* álló mellékmondathoz; továbbá, melyekben nem az írónak, hanem másnak véleménye van kifejezve (l. 136., 139., 150.). 159.

Megjegyzendő a coniunctivus a következő kifejezések után: *non is sum qui* = *nem vagyok az az ember a ki*; *sunt, qui*; *non desunt, inveniunt, reperiuntur, existunt, exorti sunt*; — *nemo est, nullus est, nihil est, non habeo, quis est, quid est* (l. 139.).

Coniunctivus áll az *aptus, idoneus* után következő relativ mondatokban (l. 148.).

Quod sciam, a mennyire én tudom; *quod meminerim*, a mennyire emlékszem; *quod intellegam*, a mennyire értem.

Quippe qui, ut vagy *utpote qui* = *mint a ki* coniunctivussal.

A consecutio temporum.

A consecutio temporum vonatkozik oly mellékmondatokra, melyek a főmondatnál szoros viszonyban állanak s a melyekben az állítmány coniunctivusban áll. 160.

161.

Ha a főmondatban *főidő* azaz *praesens*, *perfectum logicum*, *futurum* vagy *futur. exactum* áll, akkor a mellékmondatban *coni. praesens* v. *perfectum* v. a *coniugatio periphrastica prima praesense* áll.

Ha a főmondatban *mellékidő* azaz *imperfectum*, *plusquamperfectum* vagy *perf. historicum* áll, akkor a mellékmondatban *coni. imperfectum* v. *plusquamperfectum* v. a *coniug. periphrastica prima imperfectuma* áll.

161.

A *praesens historicum* vehető fő- és mellékidőnek. — A főmondatban esetlegesen álló *coni. perf.* mellékidőnek veendő. — Ha egy mellékmondat igenévtől (*infinitivustól*, *participiumtól* stb.) függ, arra kell tekintettel lenni, hogy milyen időt helyettesít az illető igenév. — A **következményes** mellékmondat ideje független a főmondat idejétől. — A *célhatározó*, *függő*, *kérdő* és *vonatkozó* mondatokban a *perf. logicum* után rendszeren *coni. imperfectum* v. *plusquamperfectum* áll. — Nem való *feltételes* mondatok ideje, ha ezen mondatok *függő* viszonyba lépnek, nincs alávetve a *consecutio temporum* szabályainak. — Ezekben megmarad a *coni. imperf.* v. *plusquamp.*, még ha *praesens*-v. *futurumban* álló igétől függnék is (l. 156.).

TÁRGYMUTATÓ.

A számok a lapok szélén található §§. számait jelentik.

abdicare se magistratu 94.
abest és *quin* vagy *ut* 141.
ablativus i-vel 10; *quali-*
tatis 89; *limitationis* 90;
comparationis 91; *causae*
 92, 103; *separationis* 92,
 94; *utor* mellett 93; *ori-*
ginis 95; *mensurae* 96;
copiae 97; *opus est* mel-
 lett 97; *loci* 98; *temporis*
 99; *instrumenti* 100;
pretii 101; *modi* 102;
absolutus 104.

abundare abl. 97.

ac = és, mint 132.

accedit quod és *ut* 138.

accidit *ut* 144.

accusare gen. 85, quod 138.

accusativus im-re 9; hasz-
 nálata 58—68; két *accu-*
sativus 61; kettős *accu-*
sativus 62; *pudet*, *piget*
 mellett 63; irány jelö-
 lésére 65; kiterjedés je-
 lölésére 66; felkiáltások-
 ban 67.

acc. c. inf. 122—126, 136.

ad városneveknél 65; *ad-*
dal összetett igék 60, 72.

adást-vevést jelentő igék
adeo *ut* 135. [86, 101.

aegre ferre 138, 123.

aequum est 108, 122.

aestimare 86.

age 48.

agere gratias 138.

aio 48.

akadályozást jelentő igék
alany 52. [140.

aliter—*ac.* 132.

állítmány 52, kiegészítő 53.

álszenvedő igék 40.

ámbár 157.

an 129, 130.

ante 25, *ante-vel* összetett
 igék 72.

antequam 153.

apage 48.

appellare 62.

appellere *navem* 65.

appetens és gen. 83, 113.

appositio 56, 57.

aptus 118, 148.

-ás, -és végű főnév 114, 117.

assequi *ut* 145,¹⁶.

atque = *ac.*

attributum 54, 55.

audire 123, 124.

ausim 43,¹⁰.

avidus 83.

becslést jelentő igék 86.

birtokos névmás 28, 80.

bővelkedést jelentő igék 97.

carere 97.

cave tiltásban 110.

cavere aliquid 64.

cedere loco 94.
celare és két acc. 61.
cerneres 109.
certiorem facio 62.
circum-mal összetett igék
coepi 48. [60.
collocare 98.
commonere, commonefacere
complere 97. [84.
compos 83.
concedere ut és acc. c. inf.
condemnare 85. [147.
coniugatio 37—43, *periph-*
rastica 44, 155, 156, 160.
coniunctivus használata 109,
 110, 136, 137.
consecutio temporum 160.
consequitur ut 145.
constare kerül vlmibe 86.
constat 122.
constituere 98, inf. és ut 143.
constructio ad intellectum 53.
consuetudo est ut 144.
consulere 64.
contendere ut és acc. c. inf.
contingit ut 144. [147.
cum (praepositio) 25, -mal
 összetett igék 60, 72.
cum (kötőszó) 151, 157.
cupidus 83.
cupio 123.₂, 145.₃.
curare 116.
célhatározás 115, 118, 120.
célhatározó mondat 134, 145.

dare és dat. 75.
dativus használata 69—76,
gerundium dativusa 118,
part. fut. pass. mellett
 105, költőknél 105.
decernere inf. és ut 143.
decet 63, 108, 122.
declinatio 4—18, görög
 szavak declinatója 17.

dedecet 63, 108, 122.
deponens 40.
dicere imperat. 43, és acc.
 c. inf. 123, *dicas, diceres*
difficile est 108. [109.
difficilis fokozása 21.
dignus és abl. 92, *dignus*
qui 148.
docere 61.
domus 15.
donare 73.
donec 152.
dubito, non dubito quin 141.
ducere imperat. 43, kettős
 acc. 62.
dum 152, = *csakhogy, ha-*
csak 154.

ecquis 31.
edere 46. a.
efficere ut 145.₁₅.
egere 97.
elhatározást jelentő igék
előljárók 25. [143.
emlékezést jelentő igék 84.
eo quod 138.
érdekében van 86.
értelmező 56, 57.
esse coniugatiója 37, ki-
 hagyása 52, *est mihi*
nomen 74, *est* = *szol-*
gálni 75, *est ut* 144, *est*
quod 139.
eszközhatározó 100.
etiamsi, etsi 157.
evenit ut 144.
expers és gen. 83.
explere 97.
facere imperat. 43, *faxint*
 43, *becsülni* 86; *facere*
non possnm quin 141,
certiorem 62.

facilis fokozása 21.
fama est acc. c. inf. 122.
fas 18, és acc. c. inf. 122.
félést jelentő igék 142.
felkiáltást 67. [154—156.
feltételes mellékmondat
ferre imperat. 43, coniuga-
 tiója 46 b, fertur és nom.
 c. inf. 127.
fieri 46 e, *fieri non potest*
 quin 141, fit ut 144.
figura etymologica 59.
flagitare ut 145.₈.
fokozás 21—23.
fretus és abl. 92.
frui és abl. 93.
frugi 20, 22.
fugit me 63.
fungi és abl. 93.
futurum és *fut. exactum*
 használata 112.

gaudere és abl. 103, acc. c.
 inf. 123.₈, quod 138.
genitivus -ium-ra 8, haszná-
 lata 77—88, explicativus
 78, subiectivus 79, obiec-
 tivus 80, qualitatis 81,
 partitivus 82, mellékne-
 vek mellett 83, memin-
 i mellett 84, criminis 85,
 pretii 86, locativus 87.
gerundium 117—119.
gerundivum 116, 117.
gigni és abl. 95.
görög szók declinációja 17.
gratias agere 138.₁₅.
graviter fero 138.₄.

ha, l. *si*.
habár 157.
habere kettős acc.-sal 62,
 in és abl. 98.

hangsúly 2.
hasonlító határozó 91, 132.
 -*hat*, -*het*, possum 37; —
 hatnék 108, 109.
határozó 52, jelzővel ki-
 fejezve 55.
határozószó képzése 24.
haud 128.
helyhatározás 57, *hová?* 65;
hol? 98.
híni vlkit vlminek 62, 74.
hivatalt jelentő főnév mellett
 dat. 118; *et* elmarad 132.
hogy 122—126; 127; 133—
hortor ut 145. [149.
humus 6.

i-tővű főnevek 7, 8.
i-végzet az abl.-ban 9.
i-vel bővített praesens tövek
id (temporis) 68. [38, 42.
ideo quod 138.
idoneus 118, qui 148.
időhatározás mikor? 99,
 meddig? 66, mennyivel
 előbb, később? 86.
időhatározó mellékmondat
 151—153.
idők használata 112.
igen = *nagyon* 23.
igitur 132.
immemor és gen. 83.
imminere, impendere dat. 72.
impedire quominus 140.
imperare ut 145.₇.
imperativus 43.₈; 110; 111.
imperitus és gen. 83.
impetrare ut 145.₁₅.
implere 97.
implorare ut 145.₅.
in 25, abl. loci mellett 98,
 abl. temporis mellett 99.
in-nel összetett igék dat.
 v. acc. 60, 72.

incusare 85.
indeclinabilia 18, 20.
indicativus használata 108.
indigere és abl. 97.
indignus l. dignus 92, 148.
inferior = alantabb 55.
infinitivus 121.
inire és acc. 60.
inops és gen. 83.
inquam 48,₃.
inscius és gen. 83.
inscribere in 98.
inter 25, *inter*-rel összetett
 igék 60, 72.
interest és *refert* 86.
interrogare 61.
inveniuntur qui 159.
invidere alicui 71.
invitus 55.
ire 46 d.
is, ea, id 29.
ita, ut 144.
iubere és acc. c. inf. 123,
 ut 145,₇.

jelző 54, 55.
jelző mondat 158, 159.
jöllehet 157.

kérdő mondat 129, 130, 137.
kerül vlmibe 86.
kiegészítő 53.
kötelessége vlkinek 87.
kötőszók 131, 132. [144.
következményes mondat 135,
középfok 21–23, gen. part.
 82, abl. comp. 91.

laetari és abl. 103, és acc.
 c. inf. 123,₆, quod 138,₄,
 id laetor 59.
laetus és abl. 92.

laudare és acc. c. inf. 123,
 v. quod 138,₅.
lehet l. posse; *lehetne* indi-
 cativussal 108.
licet 49, pusztá conjunct-
 sal 146, inf. és dat. 121.
licet megengedő kötőszó 157.
locativus 88, abl. loci 98.
locus a helyhatározásban 98.
longe superlativus előtt 23.
ludere ludum 59.

maerere és abl. 103.
maestus = szomorúan 103.
magni, magno 86, 101.
maledicere alicui 71.
malle 46 c, inf. és acc. c.
 inf. 123; pusztá coni. 146.
manifestum est és acc. c. inf.
mederi alicui 71. [122,₃.
megfosztást jelentő igék 97.
melléknév 19–23.
memini 48; gen.-sal 84, és
 acc. c. inf. 123,₁.
memor és gen. 83.
mentionem facere 84.
merre? kérdésre abl. 98.
mert fő- és mellékmondat-
 ban 150.
metuo és acc. 64, *ne* vagy
 ut 142.
mialatt 152.
míg, míg-nem 152.
mihelyt 153.
mille, milia 35.
minari 64.
mint az appositionál 56, a
 comparativusnál 91.
minthogy 150.
mirari és acc. c. inf. 123,₆,
 vagy quod 138,₄.
miseret me 63.
mittere és dat. fin. 75,
 supinum 120.

miután 153.
mivel 150.
míveltető igék 107, 116.
módhatározás 102.
moderari és dat. 71.
módok használata 108—111.
moleste fero és acc. c. inf. 121.
 123,₈, vagy quod 138,₄.
monere ut 145,₁₀.
mos est ut 144 és inf. 121.
műveltető igék 107, 116.

nagyon 23.
nam 132.
narro és acc. c. inf. 123.
nasci és abl. orig. 95.
natus viginti annos 66;
 maior natu 90.
ne 110, 134, quominus
 helyett 140; félést jelentő
 igék után 142, tiltás 110.
 -*ne* kérdésben 129, 130.
necesse est és acc. c. inf. 122,₈;
 pusztá coniunct. 146.
nefas 18, és acc. c. inf. 122.
negare és acc. c. inf. 123.
nemo declinációla 32.
nequam 20, 22.
neque-neque tagadás után
nequire 47,₄. [128.
nescius és gen. 83.
névmások 26—32.
nevezni és kettős acc. 62.
nihil és gen. part. 82, nihil
 est quod 139, nihili 86,
 nihilo 101.
nisi 154, nisi quod 138,₆.
noha 157.
nolle 46c, és acc. c. inf. 123,₃
 és pusztá coniunct. 146.
nomen est mihi 74.
nominativus c. inf. 127.
nominativus, kettős 53.
nonne 129.

nonnihil, nihil-non 128.
nostri gen. obi. 80.
notum est és acc. c. inf. 122.
nubere és dat. 71.
nudare és abl. 97.
num 129.
nuntiare és acc. c. inf. 123.
nuper 24.
oblivisci 84.
obtrectare és dat. 71.
odi 48.
óhajlás 110.
okhatározó abl. 92, 103.
okhatározó mondat 150, 158.
olli = illi 29.
operam dare ut 145,₁₂.
oportet acc. c. inf. 122,
 pusztá coni. 146.
optare ut 145,₃.
opus est és abl. 97, és acc.
 c. inf. 122,₃, 3.
orare két acc. v. ut 61.
oratio obliqua 136, 160, 161.
oriri coniugációja 43,₁₁ és
 abl. orig. 95.
osztó számnév 36.
összetételek 51.

parcere dat. 71.
particeps és gen. 83.
participium képzése 42,₃;
 használata 113—116.
passivum l. szenvedő.
per 25, per-rel összetett
 igék 60.
perfectum töve 42, használá-
 lata 112, 160, 161.
perficere ut 145,₁₅.
peritus és gen. 83. [145,₁₄.
permittere acc. c. inf. és ut
persuadere alicui 71, ut 145,₉,
 acc. c. inf. 147.
petere ut 145,₆.
piget 63.

placet acc. c. inf. 122.
plenus és gen. 83, 97.
pluralia tantum 18, 35, 36.
plusquamperfectum haszná-
 lata 112.
pondo 18, és gen. part. 82.
ponere in abl. 98.
poscere 61.
posse 37, 108.
post 25, abl. és post 96,
 post-tal összetett igék 72.
postquam 153.
postulare 61, ut 145.₆.
potior és abl. 93.
praebere se 62.
praepositíók 25, praep.-kal
 összetett igék 60, 72.
praesens töve 42, haszná-
 lata 112.
praetermittere non possum
 quin 141.
praeterquam quod 138.₆.
priusquam 153.
privare abl.-sal 97.
prohibere quominus, ne 140,
 non prohibeo quin 141.
prope 25.
propterea quod 138.₁₁.
pudet 63.
pugnare pugnam 59, pug-
 natur 49.₅.
putare kettős acc. 62, acc.
 c. inf. 123, gen. pretii 86,
 putares 109.
quaeso 48.₅.
quam a comparativus mel-
 lett 91, acc. inf.-ban 124.
quamquam 157.
queri és acc. c. inf. v. quod
quia 150. [123.₆; 138.₄.
quin 141.
quippe qui 159.
quire 47.

quisque 32.
quo = ut eo 158.
quoad 152.
quod használata 138.
quominus 140.
quoniam 150.

redundare és abl. 97.
rēfert és interest 86.
refertus és abl. 97.
reminisci és gen. 84.
reperiuntur qui 159.
rogare acc. és ut 61.
rus 65, 88.

sacer és gen. 70.
sajátsága vlkinek 87.
satis és gen. part. 82.
semideponentia 41.
sententiam rogo 61.
sentio és acc. c. inf. 123.
sequitur ut 144.
si, si non 154.
similis 70.
simulac 153.
sin 154.
sinere és acc. c. inf. 107, 123.
sperare, spes est acc. c. inf.
 123, 122.
spoliare és abl. 97.
stare kerül vlmibe 86.
statuere in abl. 98, ut v.
 inf. 143.
studere és dat. 71.
sunt qui 159.
super 25, -rel, összetett igék
supinum 120. [62, 72.
supplicare és dat. 71.
számnév 33—36.
szenvedő ige használata 105
 —107, mellette ab és
 abl. 100, v. dat. 76,
 tárgygyal 68.

szolgálni vlmiül 75.
szokása vlkinek 87.
szüksölködést jelentő igék 97.

taedet 63.
tagadás 128.
tametsi 157.
tantum abest ut 144.
temperare és dat. 71.
tíltás 110.
timeo és acc. 64, *ut v. ne* 142.
totus a helyhatározásban 98.
traditur acc. c. inf. 122, nom. c. inf. 127.
traduco és két acc. 61.
traicio és két acc. 61.
tristis = szomorúan 55, és abl. 92.

-*u, ű* végű melléknevek 81, 89.
ubi, ubi primum 153.
ulcisci 64.
unus 35, 82.
ut célhatározó 133, 145, időhatározó 153, következmény 135, 144, megengedő 157, *ut v. acc. c. inf.* 143, feltéve hogy 110.

uterque 32.
uti és abl. 93.
utilis és dat. 69, *ad* és acc. 70.
utinam 110.
utrum-an 130.

vacare és dat. 71, és abl. 97
vádolást jelentő igék és gen 85, és *quod v. acc. c. inf.* 138,⁵ 123,⁶.
választani vlmivé 62.
városnevek 57, 65, 98.
velle coniugatiója 46 c, acc. c. inf. 123,², *puszta* coniunct. 146.
vendere eladni 86, 101.
venire és dat. fin. 75, *venit in mentem* 84.
verbum finitum 52.
verere *ut, ne* 142.
vertere és dat. finalis 75.
vesci és abl. 93.
vesperi (e) 18.
vetare és acc. c. inf. 123.
video és acc. c. inf. 123, acc. c. participio 124, *videtur* 122,⁸ 127.
vis, vim, vi 18.
visszaható névmás 27.
vocativus 6.
vonatkozó mondat 158, 159.

A Stampfel-féle

„Tudományos Zseb-könyvtár“

141 számának vezérszójegyzéke.

Ábrázolástan. I/II Irta Kolbai Arnold - - - -	46. 47
Aesthetika. Irta Bartha József - - - -	113
Akustika. (Physikai repetitorium II.) Irta Dr. Lévay Ede - - - -	81
Algebra. Irta Dr. Lévay Ede - - - -	44
Algebrai példatár. Irta Dr. Lévay Ede - - - -	115
Alkotmányi politika. Irta Dr. Gratz Gusztáv - - - -	56
Alkotmánytan. Irta Dr. Balogh Arthur - - - -	138
Állam- és jogtudományokba, bevezetés. Irta Dr. Kun B. - - - -	102
Államszámviteltan. Irta Dr. Berényi Pál - - - -	74
Állatok fejlődése. Irta Dr. Perényi J. - - - 117—118. 124. 126	
Állattan. Irta Dr. Cserey Adolf - - - -	134—135
Analitikai síkmértan. Irta Dr. Lévay Ede - - - -	95
Angol nyelvtan. Irta Dr. Pröhle Vilmos - - - -	7
Anthropologia. (Embertan) Összeállította Lósy József - - - -	108
Árúisme-Lexikon. Irta Dr. Koós Gábor - - - -	27—30
Árúüzleti szokások. Irta Dr. Matavovsky Béla - - - -	82
Astronomia. Irta Wonászek A. Antal - - - -	101
Ásványhatározó. Irta Dr. Cserey Adolf - - - -	60
Ásványtan, kis. Irta Dr. Cserey Adolf - - - -	128
Banktechnika. Irta Juhász Kálmán - - - -	103
Bányajog, magyar. Irta Dr. Katona Mór - - - -	136
Bogarhatározó. Irta Dr. Cserey Adolf - - - -	96—98
Bölcsészlet lásd : Logika. Lélektan. Ethika. Aesthetika	
Botanika lásd : Növénygyűjtő. Növényhatározó. Növénytan.	
Büntető jog, magyar. Irta Dr. Atzél Béla - - - -	39—40
Bűnvádi perrendtartás. Irta Dr. Atzél Béla - - - -	41—42
Chemia, szervetlen. Irta Schwicker Alfréd - - - -	77
Chemia, szerves. Irta Schwicker Alfréd - - - -	93
Csillagászat lásd : Astronomia. Kosmographia. Meteorologia.	
Csődjog. Irta ifj. Katona Móricz (Sajtó alatt.)	
Dramaturgia. Irta Dr. Rakodeczay Pál - - - -	107
Egyházjog, (Kath.) Irta Dr. Bozóky Alajos - - - -	10
Egyházjog. (Protestáns) Irta Hörk József - - - -	119—120
Elektromosság. (Phis. repetit. III.) Irta Dr. Lévay Ede - - - -	85
Embertan, lásd : Antropologia	
Építési enciklopédia. Irta Lechner J. - - - 125. 127. 129. 130	
Ethika. Irta Dr. Somló Bódog - - - -	59
Fejlődéstan. Irta id. Dr. Perényi J. - - - 117—118. 124. 126	
Fizikai földrajz, kis. Irta Dr. Bozóky Endre - - - -	92
Fizikai repetitorium. I/III. Irta Dr. Lévay Ede - - - 78. 81. 85	
Fogalmazványok. Irta Hamvas József. (Sajtó alatt.)	
Földrajz lásd : Általános földrajz. Fizikai földrajz.	
Kereskedelmi földrajz.	
Földrajz, általános. Irta Hegedüs István - - - -	58
Földrajz, kereskedelmi. Irta Pataki Simon - - - -	137
Földrajz, kis fizikai. Irta Dr. Bozóky Endre - - - -	92
Földrajzi és statiszt. tabellák. Összeállította Hickmann Péter - - - -	1
Fotografálás. Irta Sajóhelyi Béla - - - -	106
Franczia nyelvtan. Irta Dr. Pröhle Vilmos - - - -	6
Galvanoplasztika. Irta Sajóhelyi Béla (Sajtó alatt.)	
Galvanostegia. Irta Sajóhelyi Béla (Sajtó alatt.)	
Gombaisme. Irta Dr. Cserey Adolf - - - -	121—123
Görög irodalomtörténet. Irta Márton Jenő - - - -	62
Görög nyelvtan. Irta Dr. Schmidt Márton - - - -	5

Görög régiségek. Irta Dr. Schmidt Márton	- - -	116
Gyorsírás, levelező, Irta Dr. Bódogh János	- - -	54
Gyorsírás, vita. Irta Dr. Bódogh János	- - -	65
Helyesírás, magyar. Irta Gaal Mózes	- - -	45
Helyesírás, német. Irta Albrecht János	- - -	111
Hótan. (Phis. repetitorium II.) Irta Dr. Lévy Ede	- - -	81
Irodalomtörténet, egyetemes. I/III. Irta Hamvas József	18-20	
Irodalomtörténet, görög. Irta Márton Jenő	- - -	62
Irodalomtörténet, magyar. Irta Gaal Mózes. 2. kiadás	- - -	4
Irodalomtörténet, német. Irta Albrecht János	- - -	83
Irodalomtörténet, római. Irta Márton Jenő	- - -	24
Jogbölcselet. Irta Dr. Somló Bodóg	- - -	75
Jog- és államtudomány, bevezetés. Irta Dr. Kun Béla	- - -	102
Jogtudomány, lásd: Alkotmányi politika. — Alkotmánytan. — Allamszámviteltan. — Bányajog. — Jog- és államtudományokba, bevezetés a — Büntető jog. — Bünvádi perrendtartás. — Egyházjog. (Kath.) — Egyházjog. (Protestáns.) — Ethika. — Jogbölcselet. — Kereskedelmi jog. — Közigazg. jog. — Közjog. — Magánjog. — Nemzetközi jog. — Pénzügyi jog. — Polgári perrendtartás. — Római jog. — Szociológia. — Váltójog.		
Kereskedelem, lásd: Árúisme-Lexikon. — Árúüzleti szokások. — Banktechnika. — Földrajz. — Gyorsírás. — Kereskedelmi jog. — Kereskedelem története. — Kereskedelem-isme. — Váltójog.		
Kereskedelmi földrajz. Irta Pataki Simon	- - -	137
Kereskedelem-isme. Irta Dr. Berényi Pál	- - -	104
Kereskedelmi jog. Irta Dr. Berényi Pál	- - -	84
Kereskedelem története. Irta Dr. Stirling Sándor	- - -	17
Kosmographia. Irta Dr. Bozók Endre	- - -	86
Közigazgatási jog, magyar. Irta Dr. Falcik Dezső	- - -	55
Közjog, magyar. Irta Dr. Balogh Arthur	- - -	133
Latin nyelvtan. Irta Dr. Schmidt Márton	- - -	3
Latin stilisztika. Irta Dr. Cserep József	- - -	139
Lélektan. Irta Dr. Schmidt Márton	- - -	109
Lepkehatározó. Irta Dr. Cserey Adolf	- - -	87-89
Levelező gyorsírás. Irta Bódogh János	- - -	54
Logarithmustáblák. Irta Polikeit Károly	- - -	36
Logika. Irta Dr. Schmidt Márton	- - -	80
Magánjog, magyar. Irta Dr. Katona Mór	- - -	31-34
Mágnesség. (Phis. repetit. III.) Irta Dr. Lévy Ede	- - -	85
Magyar nyelvtan. Irta Gaal Mózes	- - -	11
Magyarok oknyomozó története. Irta Cseh Lajos. 2. kiad.	- - -	16
Magyarország őskora. Irta Darnay Kálmán	- - -	37-38
Mathematikai szünórák. Irta Mikula Sándor	- - -	112. 114
Mechanika. (Phys. repetitorium. I.) Irta Dr. Lévy Ede	- - -	78
Mértan, lásd: Ábrázolástan. — Analitikai síkmértan — Planimétriá — Sík trigonometriája. — Stereometria.		
Meteorologia. Irta Dr. Bozók Endre	- - -	99
Művelődés története, magyar. Irta Dr. Bartha József	- - -	100
Művészet, lásd: Aesthetika. Rajzolás.		
Mythologia. Irta Dr. Losonczy Lajos	- - -	70-72
Német helyesírás. Irta Albrecht János	- - -	111
Német irodalomtörténet. Irta Albrecht János	- - -	83
Német nyelvtan. Irta Albrecht János	- - -	25
Nemzetközi jog. Irta Dr. Gratz Gusztáv	- - -	21
Növénygyűjtő, kis. Irta Dr. Cserey Adolf	- - -	43
Növényhatározó. Irta Dr. Cserey Adolf	- - -	48-49
Növénytan. Irta Dr. Cserey Adolf	- - -	131-132
Nyelvtanok, lásd: Angol. — Francia. — Görög. — Latin. — Magyar. — Német. — Olasz. — Oszmán-török.		

Oknyomozó története, a magyarok.	Irta Cseh L. 2. kiad.	16
Olasz nyelvtan, gyakorlati.	Irta Dr. Cs.-Papp József	105
Optika. (Phis. repetitorium II.)	Irta Dr. Lévay Ede	81
Oszmán-török nyelvtan.	Irta Dr. Pröhle Vilmos	26
Pénzügyi-jog, a magyar.	Irta Dr. Bartha Béla	57/57a
Perrendtartás, bünvádi.	Irta Dr. Atzél Béla	41—42
Perrendtartás, polgári.	Irta Dr. Pajor Ernő	140—141
Philosophia, lásd: Lélektan. — Logika. — Ethika. — Aesthetika.		
Physikai földrajz, kis.	Irta Bozóky Endre	92
Physikai repetitorium I/III.	Irta Dr. Lévay Ede	78. 81. 85
Physikai zsebkönyv.	Irta Dr. Bozóky Endre	110
Planimetria.	Irta Dr. Lévay Ede	23
Poetika, magyar.	Irta Gaal Mózes	22
Polgári perrendtartás.	Irta Dr. Pajor Ernő	140—141
Protestáns egyházjog.	Irta Hörk József	119—120
Rajzolás vezérfonala.	Irta Boros Rudolf	68—69
Régiségek, görög.	Irta Dr. Schmidt Márton	116
Régiségek, római.	Irta Dr. Schmidt Márton	15
Rhetorika, magyar.	Irta Gaal Mózes	13
Római jog I/II.	Irta Dr. Bozóky Alajos	8. 9
Római irodalom-történet.	Irta Márton Jenő	24
Római régiségek.	Irta Dr. Schmidt Márton	15
Rovargyűjtő.	Irta Dr. Cserey Adolf	76
Sikmértan, analitikai.	Irta Dr. Lévay Ede	95
Sík trigonometriája.	Irta Dr. Lévay Ede	14
Statisztikai tabellák. Összeállította Hickmann A. és Péter J.		1
Stereometria.	Irta Dr. Lévay Ede	50
Stilisme.	Irta Boros Rudolf	52—53
Stiliztika, latin.	Irta Dr. Cserep József	139
Stiliztika, magyar.	Irta Gaal Mózes	12
Számtan.	Irta Dr. Lévay Ede	35
Számtani példatár. 2. kiad.	Irta Dr. Lévay Ede	2
Számtan, lásd: Algebra. — Algebrai példatár. — Logarithmustáblák. — Matematikai szünórák. — Számtan. Számtani példatár.		
Szervetlen chemia.	Irta Schwicker Alfréd	77
Szerves chemia.	Irta Schwicker Alfréd	93
Szociológia.	Irta Dr. Somló Bódog	79
Természetrajz, lásd: Anthropologia. — Állattan. — Ásványhatározó. — Ásványtan. — Bogárhatórozó. — Fejlődéstan. — Lepkehatározó. — Növénytan. — Növénygyűjtő. — Növényhatározó. — Gombaisme. — Rovargyűjtő.		
Természettan, lásd: — Akusztika. — Chemia. — Elektromosság. — Galvanoplasztika. — Galvanostegia. — Hőtan. — Magnetesség. — Mechanika. — Optika. — Physikai zsebkönyv.		
Testgyakorlás, alapelemei.	Irta Dr. Ottó József	90—91
Történet, lásd: Görög régiségek. — Magyarország őskora. — Magyarok okny. története. — Művelődéstörténet. — Mythologia. — Világtörténet. — Római régiségek.		
Trigonometria.	Irta Dr. Lévay Ede	14
Váltójog, magyar.	Irta Dr. Berényi Pál	66
Vegyten, lásd: Chemia.		
Világtörténet. I—III.	Irta Cseh Lajos	51. 67. 94
Villamosság, lásd: Elektromosság.		
Vitagyorsírás,	Irta Bodogh János	65
Zeneműszótár.	Irta Goll János	61
Zenetan, általános.	Irta Goll János	73
Zománcz.	Irta Mihálik József	63—64

